

МЕДИЧНА КАДЕМІЯ

№ 8 (577)
ГАЗЕТА ЗАСНОВАНА 1997 РОКУ
27 квітня 2023 року

ПІДТРИМКА

СТУДЕНТИ: ПОГЛЯД ЗБЛИЗЬКА

СТОМАТОЛОГІЧНА БЕЗКОШТОВНА ДОПОМОГА ВІД ТНМУ – ДЛЯ НАШИХ ЗАХИСНИКІВ

Надання безкоштовної стоматологічної допомоги військовим – один з напрямків волонтерської роботи Тернопільського національного медичного університету ім. Івана Горбачевського з перших днів повномасштабного вторгнення рашистів на українську землю. З ініціативи колективу викладачів стоматологічного факультету, за підтримки проректора з науково-педагогічної та лікувальної роботи Степана Запорожана й за рішенням ректора університету професора Михайла Корди на базі стоматологічного відділу університетської клініки ТНМУ торік на початку березня фахівці-стоматологи розпочали надавати невідкладну стоматологічну допомогу. Тут працюють реєстратура, рентгенологічний кабінет, кафедри стоматології ФПО, а також кафедри стоматологічного факультету – дитячої, ортопедичної, терапевтичної та хірургічної стоматології.

Завдяки злагодженій роботі всіх підрозділів та її умілій організації, лівовою часткою якої опікується завідувач стоматологічного відділу університетської клініки ТНМУ, доцент кафедри стоматології факультету післядипломної освіти Володимир Мачоган, прийом військових здійснюють щодня. Звертаються за стоматологічною допомогою наші бійці як поодиночки, так і приходять групами у супроводі начмеда військової частини. Маршрут їх лікування розпочинається з реєстратури, де фіксують дані, з'ясовують причину звернення та скеровують до потрібного фахівця.

Як зауважує реєстратор Алла Дзюба, впродовж останніх двох тижнів зафіксували 78 первинних звернень. Загалом щодня стоматологічну допомогу отримують у середньому десять військових. Лікування для них цілком безкоштовне. Кошти на закупівлю базових матеріалів для цього виділяє адміністрація ТНМУ, свою лепту вносять також і добровільні організації.

За словами завідувача стоматологічного відділу університетської клініки ТНМУ Володимира Мачогана, в надання безкоштовної допомоги входять рентген-дослідження, ортопантографія, повне лікування та видалення зубів, зубна гігієна (чистка зубів, видалення зубного каменю та нальоту), лікування пародонітиту. «Це роблять усі наші лікарі-викладачі та лікарі-інтерни першого й другого року навчання під наглядом старших ко-

лег, – зауважує Володимир Мачоган, – а також асистують і допомагають студенти. На початку повномасштабного вторгнення ми активно надавали допомогу й внутрішньо переміщеним особам. Нині звернень від них значно менше, адже хтось повернувся додому, хтось вирушив за кордон. Тож тепер серед наших пацієнтів найбільше військовослужбовців. Звернутися за безкоштовною стоматологічною допомогою може кожен військовий, надавши відповідний документ».

(Продовження на стор. 2)

Тетяна ПОДІЛЬСЬКА, студентка п'ятого курсу медичного факультету та голова ради Наукового товариства студентів.

Стор. 5

У НОМЕРІ

Стор. 6-7

**ПРОФЕСОР АНДРІЙ
ГОЛЯЧЕНКО: «ЛЮДИНА
ЩАСЛИВА ТОДІ, КОЛИ
В НЕЇ Є УЛЮБЛЕНА
РОБОТА ТА МІЦНА
СІМ'Я»**

25 років тому, коли в Україні про реабілітологію мало що знали, він розпочав свій шлях саме в цій галузі медицини. Обрав спеціалізацію, яка не була особливо популярною ні серед медиків, ні серед пацієнтів. Нині доктор медичних наук, професор кафедри медичної реабілітації ТНМУ Андрій Голяченко передає свої знання студентам нашого вишу.

Стор. 9

**ПРЕМ'ЄРА ВІД
«АРТ-ДРАМИ»: НА
УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ
СЦЕНІ – «ПОШИЛИСЬ У
ДУРНІ»**

Нова прем'єра від театральної студії «Арт-драма» традиційно зібрала повнісіньку університетську актову залу глядачів та шквал оплесків. Цього разу арт-драмівці підготували для шанувальників сценічного мистецтва комедію-жарт Марка Кропивницького «Пошились у дурні».

ПІДПИСАЛИ МЕМОРАНДУМ ПРО СПІВПРАЦЮ У ВТІЛЕННІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОІНІЦІАТИВИ

До Тернопільського національного медичного університету імені Івана Горбачевського завітала Почесний консул Угорщини в Тернополі Тетяна Чубак. Консульство водночас є регіональним представником добровільної організації «Благодійний фонд «Озеленення України». Разом з ректором ТНМУ, професором Михайлом Кордою підписала меморандум про співпрацю у

втіленні глобальної екоініціативи «Greening of the Planet» («Озеленення планети»).

У рамках цього проєкту 22 квітня спільними зусиллями організували садіння дерев за участі студентів і працівників університету під час акції «1 мільйон дерев життя».

Співпраця в рамках меморандуму передбачає привернення уваги до проблем екології, від-

новлення екосистеми країни, формування позитивного іміджу України у світі за допомогою колективної історії успіху українців.

Окрім того, під час зустрічі обидві сторони обговорили можливість співробітництва в освітній та науковій галузях між Консульством Угорщини в Україні та ТНМУ.

Яніна ЧАЙКІВСЬКА
Світлина авторки

Почесний консул Угорщини в Тернополі Тетяна ЧУБАК і ректор ТНМУ, професор Михайло КОРДА підписують меморандум про співпрацю у втіленні глобальної екоініціативи «Greening of the Planet» («Озеленення планети»)

ПІДТРИМКА

СТОМАТОЛОГІЧНА БЕЗКОШТОВНА ДОПОМОГА ВІД ТНМУ – ДЛЯ НАШИХ ЗАХИСНИКІВ

(Закінчення. Поч. на стор. 1)

Молодший лейтенант медичної служби Володимир Дмитрович (його прізвище та назву частини не зазначаємо) наголошує, що хоча стоматологічна допомога від ТНМУ безкоштовна, та насправді вона – безцінна. «Уявляєте, потраплять мої хлопці-підопічні на передову, а там у них зуби болять? – додає він. – Це нікому не потрібно, навіть і небезпечно. Боєць із зубним болем – який це боєць? Щиро вдячний ТНМУ за пропозицію пройти стоматологічне лікування військовослужбовцям, кожному, хто бажає та потребує цього, до виїзду на фронт. Наша військова частина – новостворена. Не можу її назвати, скажу лише, що понад 80 відсотків її складу – мешканці Тернопільської області, решта – внутрішньо переміщені особи. Лише одиниці, звернувшись за

Завідувач стоматологічного відділу університетської клініки ТНМУ, доцент кафедри стоматології факультету післядипломної освіти Володимир МАЧОГАН

Військовослужбовець Анатолій прийшов на лікування вже втретє. «Щоб довести все до пуття, мені потрібен ще не один візит до стоматолога, – каже він. – На жаль, у моєму організмі не вистачає кальцію, тож зуби не в найкращому стані. Раніше із зверненням зволікав, бо не вдавалося знайти час через роботу. Із початком повномасштабної війни волонтерів разом з нашою фірмою, возили гуманітарну допомогу на схід країни, а там і сімейний бюджет трохи вичерпався – не до лікування було. Два місяці тому мене мобілізували. Коли дізнався, що в ТНМУ організували безкоштовну стоматологічну допомогу для військових, вирішив скористатися такою нагодою, бо на фронті цього вже точно не зможу зробити. Враження чудові! Лікарі-інтерни кваліфіковані, працюють вправно, акуратно, мають підхід до пацієнтів. Я задоволений та дуже вдячний Тернопільському національному медичному університету ім. Івана

Горбачевського за запрошення й створення цього надзвичайно потрібного волонтерського проєкту. Дякую всім, хто докладається до допомоги військовим».

Як зауважує молодший лейтенант медичної служби Володимир Дмитрович, щодня в бійців триває активна підготовка, навчання, виїзди, тож часу вкрай мало й виділити його на візит до стоматолога буває не просто. Втім, лікарі-стоматологи завжди йдуть назустріч військовим та узгоджують час прийому з їхніми можливостями.

До слова, сам пан Володимир, якого мобілізували до новоствореної військової частини в лютому цього року, – випускник ТНМУ, закінчив його 2006 року, пройшов інтернатуру. З 2008 року працював сімейним лікарем у сільській місцевості на Тернопільщині, зокрема, у селі Малишівці. Тож йому особливо приємно було завітати в альма-матер. Зізнається, що

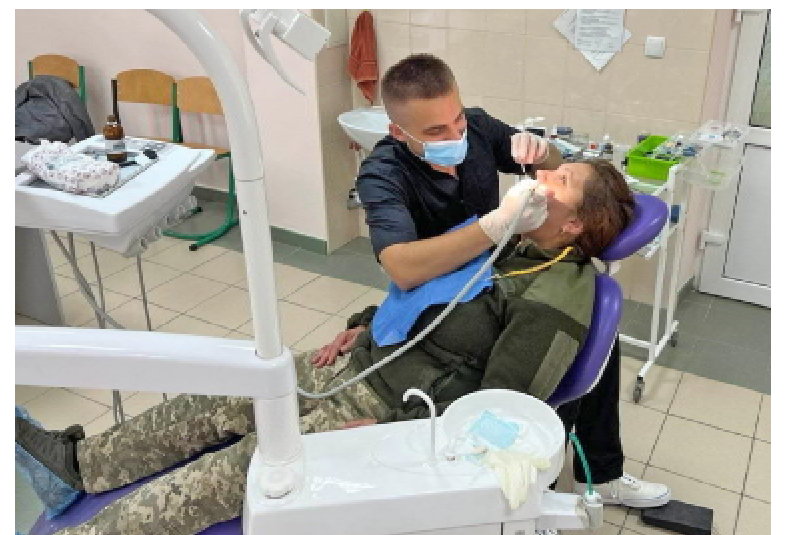
рівень і навчання, і надання допомоги, і, власне, матеріально-технічна база стоматологічного відділення університетської клініки ТНМУ його вразили. Як медику, в розмові з Володимиром Мачоганом йому було цікаво дізнатися про те, як саме відбувається реставрація зуба, побачити, які матеріали для цього потрібні, почути, що для знеболення його підопічним використовують найсучасніші анестетики, зокрема, артикаїн, що порівняно, скажімо, з лідокаїном, значно менше токсичний та алергенний. Володимир Мачоган також продемонстрував колезі орто-

тор вивести інформацію про історію його лікування й панорамний знімок, – пояснює алгоритм праці Володимир Мачоган. – Працюєш – і відразу, не відволікаючись, бачиш, що потрібно робити далі»

Кожне нововведення стоматологічного відділу університетської клініки ТНМУ – для поліпшення його роботи, підвищення кваліфікації працівників і задля турботи пацієнтів. Тут завжди започатковують низку добровільних проєктів, спрямованих на покращення якості життя верств населення, які найбільше потребують підтримки та допомоги. Зокрема,

стоматологічною допомогою, отримують зубну гігієну чи усунення карієсу одного зуба, більшість потребують серйозного довготривалого лікування. Хтось затягнув із зверненням до лікаря, хтось не мав можливості – в кожного своя ситуація».

пантомограф японського виробництва, що дозволяє робити дуже точні знімки та допомагає з'ясувати лікареві найдрібніші нюанси. А ще ознайомив з розробкою надзвичайно зручної програми – виведення даних і знімка на монітор перед стоматологічним кріслом. «Звичайно, згідно із законом кожному пацієнту ми обов'язково оформляємо паперову картку. Та, коли пацієнт у кріслі, дуже зручно на моні-

зараз, окрім масштабного надання безкоштовної стоматологічної допомоги нашим захисникам, і надалі лікують внутрішньо переміщених осіб та пацієнтів Петриківського обласного геріатричного пансіонату, організуючи їхній виїзд у відділ. Наразі також триває робота над облаштуванням стоматологічного кабінету безпосередньо у самому пансіонаті для літніх людей.

Мар'яна ЮХНО-ЛУЧКА

Редактор Г. ШОТ
Творчий колектив: Л. ЛУКАШУК,
М. ЮХНО-ЛУЧКА,
М. ВАСИЛЕЧКО
Комп'ютерний набір і верстка:
Р. ГУМЕНЮК

Адреса редакції:
46001,
м. Тернопіль,
майдан Волі, 1,
тел. 52-80-09; 43-49-56
E-mail hazeta.univer@gmail.com

Засновник:
Тернопільський
національний медуніверситет
ім. І.Я. Горбачевського
МОЗ України
Індекс 23292

Видавець:
Тернопільський
національний медичний
університет
ім. І.Я. Горбачевського
МОЗ України

За точність
викладених фактів
відповідає автор.
Редакція не завжди
поділяє позицію
авторів публікацій.

Реєстраційне свідоцтво
ТР № 493-93ПР від 24.11.2010,
видане головним
управлінням юстиції у
Тернопільській області

Газета виходить
двічі на місяць
українською мовою.
Обсяг – 2,5 друк. арк.
Наклад – 1000 прим.
Замовлення № 39

Газету набрано, зверстано,
віддруковано у Тернопільському національному медуніверситеті ім. І.Я. Горбачевського МОЗ України.
46001, м. Тернопіль,
майдан Волі, 1.

Філософія фаху

ЧИ У ВИЗНАННІ СІМЕЙНИЙ ЛІКАР

«Для мене лікар загальної практики-сімейний лікар означає – справжній, адже веде більшу частину лікування, діагностування пацієнтів», – вважає шестикурсниця Тернопільського національного медичного університету імені Івана Горбачевського Соломія Сампара. Вона вирішила, що обере саме цей фах. Проте наразі, ніде правди подіти, багато майбутніх випускників українських медичних вишів не бачать себе у такій професійній діяльності. Попри все, з початком реформи системи охорони здоров'я в Україні статус сімейного лікаря значно зріс. Як ж чинники додають плюсів у престижності цієї спеціальності, а які, навпаки, тримають у давніх стереотипах? Про це, власне, цікавився у своїх співрозмовників.

МАМИНИМ ШЛЯХОМ

Що таке дільничний, а тепер – сімейний лікар студентка Соломія Сампара відає із самого дитинства. Вже понад 20 років її мама працює у сфері надання первинної медичної допомоги у селищі Велика Березовиця, неподалік обласного центру. З процесом реформування, крім пацієнтів з її колишньої дільниці, декларація з нею як сімейним лікарем уклали також чимало мешканців з інших населених пунктів. Мати дуже задоволена, що донька теж хоче піти її професійним шляхом – працювати у сімейній медицині. Завжди Соломія розповідає, ділиться досвідом, як треба вміти слухати, обстежувати, вести прийом пацієнта, як працювати з новою електронною системою тощо.

З очевидних плюсів загальної практики-сімейної медицини цьогорічна випускниця медичного вишу називає передусім те, що вимагає глибоких знань з багатьох сфер медицини, надає можливість діагностувати захворювання, дозволяє самостійність у постановці діагнозу. Сімейний лікар має велику відповідальність, але також це стимулює до розвитку, ширшого пізнання різних тем медицини. Це важливо передусім для таких людей, які цілеспрямовані, амбітні, прагнуть більше знати, вміти. Для Соломії це також царина, де можна розвивати власні комунікативні навички, тому що доводиться постійно спілкуватися з багатьма людьми – дітьми, дорослими різного віку. Це вміння комунікувати знадобиться не лише в роботі, а й у житті загалом. Дівчина зауважує, що її мама дуже близько спілкується з пацієнтами, знає їх, по суті, всі

за іменами та прізвищами, а також обстановку в їхніх родинах, психологічні відмінності, соціальне та матеріальне становище, а отже, відповідно до цього може коригувати і процес лікування, і профілактику різних захворювань.

Сімейний лікар у сільській місцевості, як-то кажуть, живе поруч з пацієнтами. Для людей, звісно, це дуже добре, бо можна звернутися до лікаря будь-коли й навіть на вулиці проконсультуватися. Крім того, з ним можна комунікувати телефоном з різними застосунками, за потреби показати світлинку чи відео. Але пацієнти мусять розуміти та цінувати час лікаря. «Якщо це ургентна ситуація, висока температура у хворого, я й уночі проконсультую, мені не буде клопітно допомогти», – стверджує Соломія Сампара.

Дівчина вважає фах сімейного лікаря – престижним, привабливим, з певними своїми перевагами. Але, на її погляд, це не всі усвідомлюють. Тим часом однокурсник Соломії – Василь Козіцький дивиться на сімейну медицину, особливо – у сільській місцевості, також через призму облаштування комфортних умов праці, про допомогу громаді в розв'язанні житлової проблеми молодого спеціаліста. Наразі в багатьох випадках ці чинники залишаються перепорою в бажанні випускника медуніверситету стати сімейним лікарем. Василь каже, що ще в школі собі постановив, що стане лікарем, і до своєї мети вперто прямував. Спочатку батьки його старалися відрадити, але потім підтримали, він успішно склав усі іспити, вступив на бюджетну форму навчання. Пролетіли вже шість років і незабаром хлопець отримає диплом. Має намір йти у хірургію або анестезіологію. «Але, якщо станеться, що місць на розподіл не вистачить і потрібні будуть сімейні лікарі, я не проти цього», – ділиться думками.

НАЙНАБЛИЖЕНІШИЙ ДО ПАЦІЄНТА

Лілія Бабінець ніколи не гадала, що тимчасове місце дільничного терапевта у поліклініці визначить її долю. Відтоді вже минуло понад 30 років, а до неї ще люди з її колишньої дільниці іноді звертаються в якихось питаннях. Це не може не гріти її душу. Коли стала вузьким спеціалістом, хотіла розвиватися, пішла в науку. Хоч нині вже професорка, завідувачка кафедри терапії та сімейної медицини ТНМУ ім. Івана Горбачевського, але всім гордо мовить, що вона – «лікарка амбулаторна, бо збагнула, наскільки це важливо». А ще, коли запитують у Лілії Степанівни, яка головна фігура у системі охорони здоров'я, без вагань каже, що лікар первинної медичної допомоги. Адже це лікар, з яким українці укладають декларацію на надання меддопо-

моги – найбільш наближеної до пацієнта.

Попросив професорку Лілію Бабінець поділитися власними міркуваннями про фах сімейного лікаря, первинну медичну допомогу.

– Ліліє Степанівно, нашу коротку розмову хотів би розпочати з того, чи має кафедра, яку очолюєте, можливість проводити практичні заняття, скажімо, у кабінетах сімейних лікарів?

– Принагідно зазначу, що фах «загальна практика-сімейна медицина», цикл навчання на нашій кафедрі – мультидисциплінарний за своїм контентом, тобто вивчає найбільш актуальні нозології амбулаторної терапії, хірургії, акушерства і гінекології, педіатрії, неврології, ЛОР та інших згідно з кваліфікаційним паспортом цієї спеціальності й клінічними настановами, які відображають ведення пацієнтів на етапах первинної медичної допомоги, а також «вторинки» та «третинки».

лікаря підносить у ранг престижного?

– Нагадаю, що сімейний лікар на первинному етапі забезпечує пацієнтам надання 80-90 відсотків усього обсягу медичної допомоги. Розширення ролі первинної ланки меддопомоги відповідає реформі системи охорони здоров'я. Крім того, національні концепції щодо екстреної допомоги, неінфекційних захворювань, психічного та громадського здоров'я покладають низку додаткових функціональних обов'язків на лікарів загальної практики-сімейної медицини. Однак рівень відповідності їхніх знань і кваліфікації для виконання таких функціональних обов'язків не визначено.

Безперечно, реформування системи охорони здоров'я значно піднімає статус лікаря первинної медичної допомоги (лікар загальної практики-сімейний лікар, дільничний пе-

здорових людей та пацієнтів у ремісії або коригованих хронічних хворих буде під його патронатом, тим більше коштів залишиться в лікаря для розвитку, збільшення зарплатні.

У сімейній медицині прописана система, коли можна працювати в приватній сфері, навіть у монопрактиці. Маємо повну юридичну та правову базу для початку діяльності лікаря як ФОПа, що дає можливість залучити державне фінансування через укладання декларацій з населенням з капітаційними коштами від НСЗУ, а також законодавчо до 20 відсотків цих коштів для утримання бюрократичного керівного апарату центрів первинної медико-санітарної допомоги, за рахунок яких можна підвищувати зарплатню, наймати додаткових фахівців, закуповувати апаратуру та медикаменти. А це дозволить розширити можливості амбулаторій первинної медичної допомоги за рахунок виконання деяких послуг «вторинки» (діагностичні, лікувальні, реабілітаційні та інші). Це збільшить конкурентоспроможність лікаря сімейної медицини.

Перетворення в охороні здоров'я вже вплинули на покращення фінансового стану медпрацівників. Підраховано, що навіть на початку кар'єри лікар у середньому має на 30 відсотків вищу зарплатню. Часто територіальні громади, крім фінансування, що надає Національна служба здоров'я України, посилюють матеріальну забезпеченість амбулаторій, лікарів сімейної медицини додатковими бонусами – транспортом, пальним, закупівлею діагностичної та лікувальної апаратури й медикаментів. Похвально, що деякі громади турбуються про житло для лікарів і середнього медперсоналу. Все це, звісно, піднімає авторитет лікарів первинної ланки, але, щоправда, відбувається поступово, не так швидко, як хотілося б. Тому й, мабуть, поки що фах «Загальна практика-сімейна медицина» наші майбутні випускники обирають не квапляться. Пояснюють це складністю цієї спеціальності, бояться розподілу у сільську місцевість, де можуть виникнути певні фінансові труднощі й проблеми із житлом. Отож маємо нині невелику кількість студентів 6 курсу нашого вишу, які готові стати сімейним лікарем.

Останніми роками пацієнт бачить сімейного лікаря найближчим до себе, з яким можна проконсультуватися, порадитися, й це треба розвивати надалі. Просто потрібно формувати філософію сімейного лікаря як особливого життєвого та медичного напрямків, прищеплювати у суспільстві повагу до сімейної медицини, сімейного лікаря.

Микола ШОТ
Світлина автора

Сімейна медицина – це й сфера, де можна розвивати також власні комунікативні навички. (Зліва направо) шестикурсниця Тернопільського медуніверситету Василь КОЗИЦЬКИЙ та Соломія САМПАРА, завідувачка кафедри терапії та сімейної медицини цього ж вишу, професорка Лілія БАБІНЕЦЬ

Наша кафедра терапії та сімейної медицини медичного факультету ТНМУ має гарну клінічну базу й можливість забезпечити проведення практичної частини занять у кабінетах сімейних лікарів, дільничних терапевтів і педіатрів, хірургічних і кабінетах вузьких спеціалістів консультативного центру другої тернопільської міської лікарні, а також жіночої консультації. Це наразі великий бонус, на відміну від інших кафедр, що розташовані в клініках, де доступ до пацієнтів ускладнено. Деякі тематики опрацьовуємо у симуляційному центрі, що дозволяє закріпити певні практичні навички. Хоча, безумовно, пріоритетною формою роботи є реальні умови прийому в кабінетах практичних лікарів, ознайомлення із системою E-Health і класифікацією ICPC-2 (проблем, діагнозів і синдромів в амбулаторній практиці), системою видачі електронних лікарняних і рецептів, проведення вакцинації, профілактичних оглядів тощо.

– Як вважаєте, реформа системи охорони здоров'я в нашій країні фах сімейного

діатр і дільничний терапевт). Саме лікар загальної практики-сімейний лікар визначає маршрут пацієнта, проводить основну долю лікування, головне – профілактичного та реабілітаційного спрямування на амбулаторному етапі, що має свої особливості як медичного, так і матеріально-технічного забезпечення. Водночас треба мовити про лідерські якості, які повинен мати сімейний лікар. Саме питання одноосібності, автономності доволі сильне, набагато більше, ніж у будь-якій іншій сфері. Бо шпитальна ланка – це командна річ, а тут – автономна й у цьому є свої плюси, але й велика відповідальність і довіра. Щоб довіру заробити, треба медику показати, що успішний у розв'язанні багатьох проблем. Адже лише грамотний лікар на етапі первинної меддопомоги зможе найбільш якісно та швидко визначитися з діагнозом, сформувати найраціональніший та економічно вигідний маршрут ведення пацієнта. Важливою складовою роботи лікаря «первинки» є ведення громадян здорових і практично здорових. Чим більше

СТУДЕНТИ ТНМУ СКЛАЛИ ПРИСЯГУ НА ВІРНІСТЬ НАРОДУ УКРАЇНИ

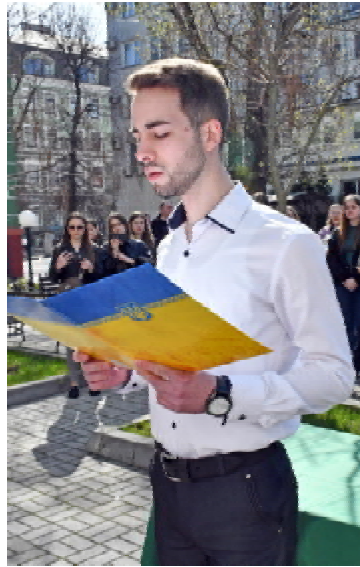
Понад 50 курсантів ТНМУ, які завершили навчання за програмою підготовки офіцерів запасу медичної служби на кафедрі медицини катастроф і військової медицини, склали присягу на вірність народу України. Студенти випускних курсів факультетів медичного вишу, а також кілька вже практикуючих лікарів виконали на «відмінно» вправи зі стрільби зі стрілецької зброї та проявили дисциплінованість, старанність у здобутті знань і практичних навичок.

Урочиста присяга розпочалася з вшанування пам'яті Героїв, які віддали свої життя під час захисту України від російського агресора.

У цьому заході взяли участь ректор ТНМУ, професор Михайло Корда

да, проректори університету, завідувач кафедри медицини катастроф та військової медицини, доцент Віктор Лотоцький, а також представники цієї кафедри – заступник завідувача-начальник навчальної частини кафедри, доцент Ігор Гарасимів, доцентка Ольга Сван, начальник відділення, експлуатації та збереження, обслуговування і ремонту озброєння та військової техніки Юрій Слюсаренко. Спеціальним гостем урочистостей став доцент, а тепер військовослужбовець, Роман Цицюра.

«Сьогодні у вашому житті є певна віха, яка пов'язана з прийняттям присяги на вірність своєму народові та Україні. Ця клятва є однією з найважливіших. Це те непопорушне слово, ціна якого більша

«Скласти присягу – це усвідомити те, що з цього дня ви стаєте оборонцями нашої землі, стаєте офіцерами-медиками», – звертається до курсантів ректор ТНМУ, професор Михайло КОРДА

за життя. Скласти присягу – це усвідомити те, що з цього дня ви стаєте оборонцями нашої землі, стаєте офіцерами-медиками. Цей крок ви робите в нелегкий для нашої держави час, коли Україна

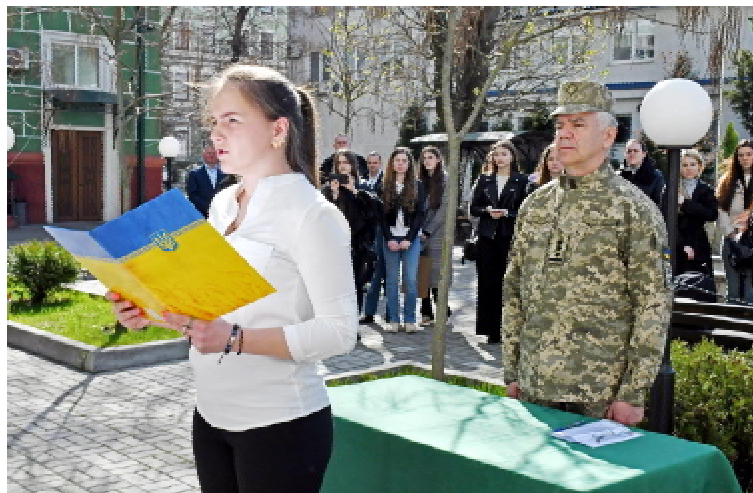
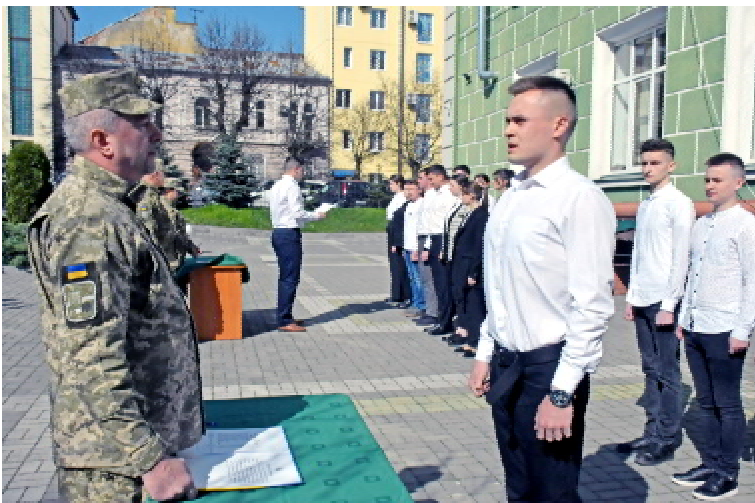
знає агресії з боку Росії. Я бажаю, щоб вам ніколи не доводилося застосовувати свої знання, отримані під час військової підготовки, щоб над вашими головами завжди було мирне небо», – зазначив Михайло Корда.

Про порядок складання військової присяги поінформував заступник завідувача кафедри Ігор Гарасимів.

Кожен курсант особисто склав присягу на вірність народу України та скріпив її своїм підписом.

Роман Цицюра, який нині виконує свій лікарський та військовий обов'язок на фронті, подякував адміністрації і волонтерському центру ТНМУ за постійну допомогу й вручив подяку від наших захисників. Він також побажав успіхів курсантам.

Яніна ЧАЙКІВСЬКА
Світлина авторки

ПРОЄКТИ

СТИХІЇ ПРИРОДИ: ЖИТТЯ В ГАРМОНІЇ БУТТЯ

Традиційною стала ініціатива студентами медичного факультету ТНМУ екологічних заходів серед учнів шкіл міста Тернополя в рамках міжнародного проєкту «Стихії природи: життя в гармонії буття». Цю ініціативу втілюють спільно з Жешувським університетом (Польща) в рамках Балтійської університетської програми (Швеція).

Метою цього проєкту з дня його заснування є не лише формування в молоді відповідних знань із взаємодії людини та природи, а й розвиток цінних переконань, певної орієнтації та активної життєвої позиції щодо усвідомлення екологічної цінності в єдності природного середовища й людини.

Упродовж січня-квітня нинішнього року студенти 2-го курсу медичного факультету Богдана-Анна Довгалюк, Софія Гомонець, Софія Чорній, Ярослав Білик організували просвітницькі заходи для учнів 4-го, 7-мих і 8-мих класів загальноосвітньої школи №6 і учнів 4-го класу школи №4 міста Тернополя, на яких представляли стихії природи, а саме Земля, Вода, Повітря та Вогонь у цікавій навчально-пізнавальній формі.

Стихії природи були репрезентовані у формі пізнавальних і змістовних доповідей «Магія стихії Земля», «Вогонь – друг, Вогонь – ворог», «Кому потрібне Повітря?», «Вода

– це життя», в яких студенти висвітлювали фізичні та хімічні властивості стихій, їх користь і шкоду для живих організмів і людини, звертали увагу на застосування властивостей вогню, повітря, води та землі в медицині.

Учням 7-8-их класів загальноосвітньої школи №6 розказали про

Студент Ярослав БІЛИК виконує навчально-пізнавальний експеримент «Вогняний подих»

гельмінтів та їх небезпеку для організму людини й продемонстрували науково-пізнавальний фільм «Небезпечні гельмінти». Школярі мали змогу, користуючись світловим мікроскопом, розглянути препарати певних представників паразитичних червів.

Теоретичний матеріал презентації переплітався з різноманітними цікавими формами викладення

інформації. Учні брали активну участь у розгадуванні кросвордів і ребусів «Сонце», «Грунт», «Хмаринка», «Краплинка». Серед учнів 4-го класу загальноосвітньої школи №4 було організовано гру-плутанку «Де сховалася краплинка», навчальні ігри «Так-ні», «Ерудит», «Вірю не вірю».

Студентка Софія ГОМОНЕЦЬ показує дослід щодо фізичних властивостей води «Море у склянці»

Під час спілкування зі шкільною аудиторією студенти-медики вміло демонстрували досліді щодо фізичних і хімічних властивостей повітря, води, землі та вогню. Учні молодшої школи з великим задоволенням спостерігали за демонстрацією таких дослідів, як «Море у склянці», «Вийти сухим з води», «Перцева вода», «Лавова лампа».

Учні загальноосвітньої школи №6 були ознайомлені зі стихією По-

вітря, Вогню, Землі. Впродовж освітнього заходу студенти університету наочно продемонстрували школярам можливості застосування їх людиною, проаналізували користь і шкоду цих стихій. Діти 7-8-их класів мали можливість не лише спостерігати за проведенням цікавих і захопливих дослідів: «Шипуч-

Студентка Богдана-Анна ДОВГАЛЮК разом з ученицями 7 класу демонструє навчальний експеримент «Безкисневий купол»

ка від печі», «Безкисневий купол», «Здорове дихання», «Повітряні кульки», а й самим взяти участь в їх проведенні.

З великою цікавістю діти спостерігали за проведенням навчально-пізнавальних експериментів стихії Вогню: «Вогняна піна», «Запальний дим», «Полум'я з води», «Хатній вулкан», «Чорна вогняна

змія», «Вогняний подих». Учні старших класів школи №6 із захопленням асистували при проведенні цих експериментів у молодших класах школи №4 та активно ділилися знаннями, отриманими після проведеного для них екологічного заходу.

Заходи, які організували та провели студенти ТНМУ, отримали позитивні відгуки та схвальну оцінку від вчителів і дирекції загальноосвітніх шкіл. Низка наступних просвітницьких заходів сприятиме не лише підвищенню екологічної грамотності учнів, озброєнню їх навичками економного, бережливого використання природних ресурсів, формування активної, гуманної позиції у ставленні до природи, а й сприятиме популяризації нашого університету, сприятиме професійному самовизначенню майбутніх абітурієнтів.

«Людина доти могутня й непереможна, доки вірна законам природи – пізнаним і непізнаним, нею встановленим. Активно впливати на природу, але залишатися її сином, бути вінцем її творіння та володарем її сил, по-синівському бережливо ставитися до неї – ось яку позицію нам треба займати в процесі взаємодії з природою», – ці слова педагога Василя Сухомлинського повинні бути гаслом у житті та вихованні нашої молоді.

**Богдана-Анна ДОВГАЛЮК,
Софія ГОМОНЕЦЬ,
Софія ЧОРНІЙ,
Ярослав БІЛИК,**
студенти медичного факультету

ТЕТЯНА ПОДІЛЬСЬКА: «НАУКА ДЛЯ МЕНЕ – ЦЕ РОЗШИРЕННЯ МОЇХ ОБРІВ»

Тетяна Подільська активно зацікавилася наукою та долучилася до Наукового товариства студентів нашого університету під час навчання на третьому курсі. Нині Тетяна – вже студентка п'ятого курсу медичного факультету та голова ради Наукового товариства студентів Тернопільського національного медичного університету ім. Івана Горбачевського. Як зізнається сама, кожне нове досягнення дарує їй натхнення й не дозволяє виснажитися.

– Тетяно, ви – голова ради Наукового товариства студентів ТНМУ. Що входить у ваші обов'язки?

– Насамперед у мої обов'язки входить організація та проведення разом з командою щорічного конгресу студентів і молодих учених, також організація інших наукових заходів, наприклад, наукових дискусій. Окрім цього, я повинна курувати й контролювати роботу студентських наукових гуртків і наприкінці кожного семестру звітувати про наукові досягнення студентів нашого університету на засіданні вченої ради.

– Як ви прийшли у наукове товариство? До втілення яких проєктів найбільше долучилися?

– На третьому курсі моя наукова керівниця, професорка кафедри патологічної фізіології Марія Романівна Хара порадила мені долучитися до Наукового товариства студентів ТНМУ, що я, власне, й зробила. Згодом я увійшла до складу ради цього товариства, а на п'ятому курсі мене обрали на посаду голови. Найбільше я долучилася, звісно, до організації конгресу студентів і молодих учених. Торік він у нас відбувався впродовж 13-15 квітня, цього року – 10-12 квітня. З допомогою своїх колег я також утілила проєкт «Дискусійний клуб», який цього року почали організувати в очному форматі. Він існував уже раніше, ми співпрацювали разом зі студентами інших університетів, зокрема, Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, Полтавського державного медичного університету, Національного медичного університету ім. О. Богомольця. Дискусії почали проводити за часів карантину, проте вони відбувалися лише в онлайн-форматі. Нещодавно вперше провели наукові дискусії наживо, обговоривши тему БАДів.

– Яких ще тем плануєте торкнутися в «Дискусійному клубі»?

– У найближчих планах – такі

дискутабельні теми, як, зокрема, можливість абортів, вегетаріанство. Наші наукові дискусії завжди відбуваються у форматі «за-проти».

– В якій команді особисто вам цікавіше брати участь під час цих дискусій – «За» чи «Проти»?

– Скажу відверто, цікавіше мені бути в команді, протилежній до своєї позиції. Адже близька тобі думка й так зрозуміла, її легко обґрунтувати, принаймні для себе. А ось пошукати й обдумати аргументи проти своєї позиції – це дуже розширює кругозір.

– Узагалі, що для вас наука та чи бачите себе в ній після закінчення університету?

– Активно займаюся науковою роботою я почала, власне, на третьому курсі, тоді ж, як долучилася до наукового товариства. Починала з патологічної фізіології, згодом зацікавилася гінекологією, хірургією, педіатрією. Стараюся працювати на різних кафедрах, проявляти себе різнобічно. Наука для мене – це розширення моїх обріїв. Однозначно, після закінчення університету продовжуватиму розвиватися в науці. Втім, на першому місці для мене в майбутньому є реалізація себе як практикуючого лікаря. Розвиток у науковій сфері для себе розглядаю як збільшення кругозору та джерело натхнення.

– Чи берете участь в інших видах позанавчальної діяльності університету?

– Так, беру участь у волонтерській діяльності, зокрема, починаючи з торішнього літа, відвідую лікарні, куди доправляють поранених військових. Щотижня приходжу туди, щоб робити перев'язки, якісь інші маніпуляції. Таким чином й роблю добру справу, й опановую практичні навички.

Окрім цього, я є організатором волонтерського проєкту «VAX-COMMUNITY», що діє під керівництвом доцентки кафедри дитячих хвороб з дитячою інфекцією Тетяни Вікторівни Гаріян. Його метою є підвищення обізнаності школярів у питаннях імунізації. Втілюю цю ініціативу у вигляді проведення лекцій для старшокласників у тернопільських школах, розповідаю їм, що таке імунітет, вак-

цинація, для чого вона потрібна. Зазначу, що учням ця тема, незважаючи на те, що серйозна, водночас доволі цікава: вони уважно слухають, ставлять додаткові запитання.

– Як вам вдається все гармонійно поєднувати та не виснажуватися?

– Мушу зізнатися, що мені не завжди вдається гармонійно розпланувати свій час, буває, що доводиться засиджуватися до пізнього вечора. Але кожне моє нове досягнення – це, мов ковток свіжого повітря, що дарує натхнення й не дозволяє виснажуватися.

– Під час навчання у студентів-медиків графік дуже напружений, але й відпочинок

мас величезне значення. Якісний відпочинок для вас – це...

– Відверто кажучи, мені в житті щастить на людей, мабуть, вони й є моїм відпочинком. Завжди знаходжу відраду в розмові з батьками. Дуже люблю також зустрічатися зі своїми колегами з наукового товариства, крім обговорення робочих питань, ми щоразу ще обов'язково спілкуємося за філіжанкою кави й на особисті теми.

– Що ще наповнює позитивною енергією та додає сили саме зараз, у час повномасштабної війни?

– Зізнаюся, в перші дні повномасштабного вторгнення московської орди в Україну чи не цілодобово читала новини, згодом відійшла від цього, адже це дуже виснажливо. Зараз новинами цікавлюся мало й дуже вибірково, дбаю про інформаційну гігієну. Це допомагає мені зберігати психіку в нормально-

му стані. Коли ж мій день переповнений справами, коли я постійно зайнята навчанням, науковою роботою, волонтерством – це, власне, й надихає та додає сили. І ще позитивною енергією мене наповнює усвідомлення того, що кожного дня я здобуваю безцінний досвід. Доля мені дарує можливість навчатися в найкращих – у справжніх професіоналів.

– Як вплинула велика війна на ваш світогляд?

– Як, напевно, й кожну людину, мене те, що не вбиває, робить сильнішою. Тому я справді стала сильнішою за цей час. Почала також з більшим розумінням ставитися до людей, стала більш чуйною, відкритою.

– Хтось у родині, крім вас, має стосунок до медицини?

– У моїй родині стосунок до медицини має лише моя хрещена. Відверто кажучи, я не знаю, звідки в мене взялася ця мрія – стати лікарем, але вона з'явилася ще у самому дитинстві. Перед вступом до університету батьки мені дали вільний вибір професії. Коли я обрала медицину, вони мене радо підтримали.

– Чому вирішили здобувати медичну вищу освіту саме в ТНМУ?

– Дуже важливим чинником було те, що Тернопіль – моє рідне місто. Зараз дуже завдячую своєму вибору, адже саме в цьому університеті познайомилася з чудовими викладачами, які для мене стали справжніми наставниками, з амбітними однолітками, які, впевнена, складуть мені гідну конкуренцію, стануть моїми достойними колегами в майбутньому.

– Чи вже визначилися зі спеціальністю?

– Найбільше мене приваблюють хірургічні спеціальності. Нещодавно мені жартома дорікнули, що я занадто спокійна. І справді, за темпераментом я флегматик. І пишаюся цим, адже, на мій погляд, лікар, особливо хірург, і повинен бути таким врівноваженим. Гадаю, що оберу напрямок оперативної гінекології. Загалом робота акушера-гінеколога означає для мене такі поняття, як «життя», «сім'я», «краса людства». Вважаю, це чудово – мати можливість доторкнутися до такого трепетного процесу, як створення нового життя.

– А як щодо стереотипу про те, що жінці у хірургії важко?

– Важко, я погоджуюся з цим твердженням. Але вважаю, що у хірургії важко як жінці, так і чоловікові. Намагатимуся рівномірно присвячувати себе як своїй родині, так і професії. Тобто для кар'єри обов'язково буде місце в моєму житті.

– Чи є у вас кумир або просто людина в галузі медицини, з якою хотіли б познайомитися чи навіть працювати разом?

– Кумир в мене лише один – це людина, якою я бачу себе у майбутньому. А люди, з якими хотіла б працювати разом, – це мої наставники в навчанні та науковій роботі, зокрема, професорка Марія Романівна Хара, доценти Інна Володимирівна Корда, Віталій Васильович Мальований, Тетяна Вікторівна Гаріян. Для мене буде честю стати їхньою колегою, працювати разом з ними.

– Які три речі, на ваш погляд, характеризують доброго лікаря?

– Безумовно, на першому місці – достатня кваліфікованість. Далі вміння визнавати свої помилки та обов'язково критично мислити.

– Який вислів найкраще описує вас? Чому?

– «Ми стаємо міцнішими там, де ламаємося». Це вислів Ернеста Гемінґвея. Чому саме він? Зізнаюся, мені не завжди вдавалося посідати перші місця або здобувати перемогу в конференціях чи конкурсах. У ті моменти мене це, звичайно, засмучувало, але ніколи не збивало зі шляху. Навпаки, такі випадки спонукали мене працювати ще більше та наполегливіше. Не боюся визнавати свої помилки, для мене важливо проаналізувати виконану роботу, зробити висновки та рухатися далі з новим досвідом.

– Що могли б порадити студентам? Що хотіли б також побажати й молодшим колегам, і викладачам?

– Студентам можу порадити бути сміливими, не боятися якомога більше знайомитися і з викладачами, і з однолітками. Спробувати себе також у ролі і науковця, і волонтера, і в інших іпостасях, і не забувати про якісний відпочинок від навчального процесу. Побажати молодшим колегам хочу ніколи не розмінюватися на людей, які вас не поважають, вірити у себе, незважаючи на жодні труднощі, не падати духом, не переставати мріяти. Як мовив американський актор Крістофер Рів, спочатку мрії здаються неможливими, а потім – немінучими. Викладачам же бажаю не забувати, що кожен з них колись також був студентом.

Мар'яна ЮХНО-ЛУЧКА
Світлина
Миколи ВАСИЛЕЧКА

25 років тому, коли в Україні про реабілітологію мало що знали, він фактично з нуля розпочав свій шлях саме в цій галузі медицини. Обрав спеціалізацію, яка, м'яко кажучи, не була особливо популярною ні серед медиків, ні серед пацієнтів. У житті іноді так трапляється, що наші вчинки, мрії, рішення залежать від зовнішніх обставин. І тут уже справа людини – як повернути їх на свою користь, змусити запрацювати на результат.

Нині доктор медичних наук, професор кафедри медичної реабілітації ТНМУ Андрій Голяченко передає свої знання студентам нашого вишу. Професор переконаний: це надзвичайно актуальна професія для випускників, за якою майбутнє.

«БАТЬКО СТАВ ДЛЯ МЕНЕ ПРИКЛАДОМ»

– Андрію Олександровичу, кажуть, що саме в дитинстві закладаються ті риси характеру чи здібності, які потім розквітнуть у дорослому житті.

– Гадаю, що так. Мене з братом змалечку виховувала мама. Вона була з нами, як мовиться, 24 години на добу й виконувала всю буденну роботу – перевіряла домашні завдання, допомагала з уроками, пильнувала оцінки в щоденнику. Батько багато працював, займався наукою

Андрій ГОЛЯЧЕНКО – студент ТДМІ (1988 р.)

та був радше стратегом у родині. Але його невидиму присутність ми добре відчували, хоча він особливо й не вникав у побутові повсякденні справи. Для нас тато був навіть трішки недосяжним, але справжнім авторитетом, завжди тримав руку на пульсі подій, а ми його надзвичайно поважали. Більш тісний контакт прийшов значно пізніше, десь у студентські роки, коли ми могли вже спілкуватися «на рівних», напевне, тому, що з'явилось багато спільних тем, батько мав чим поділитися зі мною. Коли вступив до аспірантури, а згодом розпочав роботу над дисертацією, то тато відкрився на повну силу свого потенціалу, як надзвичайно шляхетна, розумна, талановита людина. Він став для мене прикладом служіння професії, науці, якій присвятив все власне життя, і трепетної любові до України. Ще в радянські часи він дуже вболівав за нашу неньку, його непокоїла та роль, яку їй відвели в «союзи братніх народів». Певна річ, не здогадувався, що Незалежність так швидко настане, я пригадую, як він тішився, коли прийшла ця довгоочікувана мить.

На формування мого світогляду значний вплив, окрім батьків, мали ще й бабусі та дідусі. Пригадалися літні канікули, які ми з

братом Григорієм проводили серед чудової природи краси України Поділля – на Вінниччині, а також на Житомирщині – благодатному поліському краї. Там мешкали батьки мого тата, вони були прості сільські трудівники, але дуже добре розуміли значення освіти в житті людини. Самі вони не змогли свого часу навчатися, але всім своїм дітям дали вищу освіту. Нас же привчали до праці, ми з ними цілий тиждень були і на городі, і на сінокосі, і грядки пололи, а в неділю відпочивали, ходили до храму. Дідусь присвячував неділю читанню газет та Євангелія, а бабуся, хоча була неграмотна, але знала багато молитов. І зараз бачу, як вона стоїть вранці чи ввечері перед іконою та молиться, просить здоров'я для своїх дітей та внуків. Така аура працелюбства, прагнення освіченості, віри була благодатним ґрунтом для молодих, ще не визрілих душ. Щоправда, важкувато було це сприйняти, коли ти жовтеня чи піонер. Багато чого ми не розуміли, бо в школі говорили, що Бога немає, а ми ходили до церкви, читали з дідусем Біблію. Але я з братом більше вірили рідним людям.

– Не дивно, що ви обрали медицину, адже народилися в медичній родині. Але чи був це ваш вибір? Батько не тиснув «авторитетом»?

– Не можу сказати, що я мріяв про цю професію ще з дитинства, але такі думки постійно витали, бо все в нашій родині оберталось навколо медицини – батьки, їхні друзі, знайомі, всі були лікарями. Проте мені подобалися й шкільні дисципліни, які не були дотичними до медицини – це історія, фізика. Коли в десятому класі прийшов час визначатися зі вступом до вишу, я знав точно, що не хочу бути вчителем, економіка та політехніка також мало цікавили, тож

Андрій ГОЛЯЧЕНКО з батьками, дружиною та синами (2008 р.)

Професор Андрій ГОЛЯЧЕНКО:

подати матеріал професор Ярослав Іванович Гонський. Приходив на лекцію лише з ручкою, в руці – крейда, жодних записів чи нотаток, усе читав з пам'яті. І пояснював легко, доступно. Якось я дозволив собі проігнорувати його лекцію, бо готувався до заняття з анатомії, але він помітив це й згодом запитав: «Чому ви не прийшли на мою лекцію? Вона вам чимось не сподобалася?». Я зашарівся, мені було так соромно, бо не мав що йому відповісти. Лекцій більше не пропускав. Мотивува-

ли до навчання лекції професорів Олени Олексіївни Маркової, Миколи Петровича Скакуна, Сергія Андрійовича Сморщка. На старших курсах розпочалися клінічні дисципліни. Дуже подобалися подача матеріалу професора Михайла Михайловича Іщенко, який згодом став моїм науковим керівником, цікаво подавав матеріал доцент Віктор Васильович Дегтяр з кафедри

«З ОСОБЛИВОЮ ПОШАНОЮ ТА ТЕПЛОТЮ НИНІ ЗГАДУЮ СВОЇХ ВИКЛАДАЧІВ»

– Ви були гарним студентом?

– Ще зі школи мені подобалося вчитися, точніше, захоплював сам процес навчання. Хоча не буду кривити душею, не всі дисципліни стали улюбленими. На мій погляд, і в школі, і вже згодом в інституті, багато залежить від викладача, його запалу, вміння подати матеріал, захопити. В нашому інституті таких викладачів – талановитих, залюблених у свій предмет, одержимих наукою, було чимало. У такий спосіб цей «вірус» знань передається студентам. З особливою пошаною та теплотою нині згадую своїх викладачів. Це були талановиті педагоги, вимогливі наставники, щирі, відверті особистості, які посприяли, аби медицина стала моїм фахом, доклалися до того, що я зробив правильний вибір. Як блискуче вмів

Андрій ГОЛЯЧЕНКО в колі великої родини (1975 р.)

психіатрії, в захопленні ми були від професора Ростислава-Юрія Теофіловича Коморовського, тодішнього ректора медичного інституту, професора Івана Семеновича Сміяна. Вони вміли прищепити студентам любов до своєї дисципліни.

Узагалі ж мої студентські роки припали на знакові для нашої країни часи, коли творилася молода незалежна Українська держава. Пригадую 1990-91 рік, це був переломний момент не лише державотворення, а й загалом суспільного життя. Студенти стали в перші лави цих буремних подій. Звісно, ми плакали величезні надії, здавалося, що 24 серпня ми прокинулися вже у новій реальності. Піднесення було неймовірне. Батько теж був надзвичайно щасливий, бо вже й не сподівався, що монстр – срср нарешті паде й на його уламках з'явиться наша самостійна держава. Його очі світилися радістю й для нього це була мить істини.

Моє студентство примітне ще й тим, що під час навчання в інституті я одружився та знайшов свою другу половинку, ми вчилися з Галиною в одній групі й ось понад 30 років разом. А згодом я став батьком – у нас з дружиною народилися близнюки – Олександр і Богдан. Узагалі цікавим став вибір для них імен. Пологи були заплановані на початок липня тому мали бути Петро та Павло, проте Господь розпорядився інакше й вони з'явилися на світ рівно на два місяці раніше. Тоді ми разом з дружиною вирішили назвати їх на честь наших батьків.

– Як визначалися з вибором спеціалізації? Хто найбільше вплинув на нього?

– Якось я зауважив, що роль випадку чи збіг обставин у моєму житті відіграє вирішальну роль, до того ж під час найбільш відповідальних подій. Коли прийшов час обирати спеціалізацію, то для мене цей вибір був складним, бо мені подобалися біохімія, фармакологія, патофізіологія й водночас клінічні дисципліни – нервові хвороби, психіатрія, онкологія, судова

«ЛЮДИНА ЩАСЛИВА ТОДІ, КОЛИ В НЕЇ Є УЛЮБЛЕНА РОБОТА ТА МІЦНА СІМ'Я»

ПОТУЖНИЙ ПОШТОВХ У РОЗВИТКУ РЕАБІЛІТАЦІЇ

– Як прийшла у ваше життя реабілітологія?

– 1998 року я захистив кандидатську дисертацію, а в житті нашого університету, тоді ще академії, відбулися кардинальні зміни – до стерна керівництва став Леонід Якимович Ковальчук. Людина, яка й у моєму житті відіграла чи не основну роль, визначила мою наукову долю. Пригадую ту мить, коли я зайшов до його кабінету з надією працевлаштуватися відповідно до своєї спеціалізації, а він запропонував місце асистента на курсі медичної реабілітації кафедри терапії ФПО. Щоправда, спочатку розповів про її перспективи, тобто який це сучасний напрямок і запитав, чи не хочу я спробувати себе в медичній реабілітації.

Андрій ГОЛЯЧЕНКО з онуком Тимофієм (2021 р.)

Помітивши моє розчарування, для більшого переконання, він мовив, що неврологія тісно пов'язана з реабілітацією та дає великі можливості для розвитку, тому мені немає чим перейматися. Але це я усвідомив значно пізніше, проте пропозицію Леоніда Якимовича прийняв і погодився.

Узагалі ж курс медичної реабілітації при кафедрі терапії ФПО Тернопільської державної медичної академії ім. Івана Горбачевського був створений уперше в Україні. Схожі кафедри – лікувальної фізкультури та спортивної медицини, фізіотерапії, діяли на базі інших вишів України й раніше, але саме медичної реабілітації як синтезу різних спеціальностей та наук – уперше. Та й для мене саме поняття реабілітації було як «terra incognita». 1999 року я прийшов на посаду асистента з першого дня створення курсу, який очолив головний лікар санаторію «Медобори» Василь

Андрій ГОЛЯЧЕНКО (перший ліворуч) з колегами під час державного іспиту з реабілітації (2022 р.)

Іванович Мартинюк. Це був нелегкий період, адже потрібно було все створити з нуля, професійної літератури з реабілітації не було, інтернет лише входив у наше життя, вишукували по крупинках інформацію, адже монографії, статті в журналах у бібліотеці стосувалися лише певних елементів реабілітації.

Рятувало те, що в Україні санаторно-курортний етап реабілітації був розвинутий найкраще. У санаторії було необхідне обладнання, методики й тому ми почали викладати медичну реабілітацію, насамперед на санаторно-курортному етапі. Такий підхід виявився дуже прийнятним для студентів, адже більшість з них уперше побачили санаторій та дізналися, що таке санаторно-курортне лікування. Перша систематизація моїх знань з реабілітації знайшла своє відображення в посібнику «Основи медичної реабілітації», яка вийшла у співавторстві з моїми колегами В.І. Мартинюком, Т.Г. Бакалюк і В.С. Киливником 2000 року. Курс 2001 року «виріс» у кафедру медичної реабілітації, фізіотерапії та спортивної медицини, яку очолив професор Ігор Романович Мисула, таким чином об'єднавши основні дисципліни в реабілітації.

Ми стали проводити заняття не лише у санаторії, а й у психоневрологічній лікарні, спортивному корпусі, значно збагатилася матеріально-технічна база, розширився перелік дисциплін, які входили до курсу медичної реабілітації. А далі ще більше – з ініціативи Леоніда Якимовича Ковальчука, який прозорливо дивився в майбутнє, знову вперше в Україні в медичному ЗВО розпочали підготовку спеціалістів з фізичної терапії та ерготерапії. Я разом з доцентом Володимиром Богдановичем Ковалем і доценткою Людмилою Олексіївною Вакулєнко теж долучилися до цієї справи – підготували базисні документи, які фактично лягли в основу й дали шлях до підготовки таких фахівців саме в медичних вишах.

– Чи гадали ви тоді, що реабілітація в Україні набуде такої масштабності й стане в нагоді для відновлення воїнів, яких скалічила російсько-українська війна?

– Знаєте, ніхто не міг повірити в миттєвий розпад радянського союзу, але він стався. Так само і з реабілітацією – коли я тільки-но розпочав свою професійну діяльність у цій сфері, то й сам не сподівався, що вона такими семимильними кроками почне розвиватися. До речі, реабілітаційна медицина зародилася на початку ХХ століття, коли потрібно було повертати до життя учасників Першої світової війни. Наступний поштовх – Друга світова війна й знову велика кількість поранених воїнів, яким потрібно відновлення.

Нинішня велика війна, яка ведеться ще з 2014 року, дала потужний поштовх у розвитку реабілітації, змусила нас залучити такі спеціальності, як лікар-реабілітолог, фізичний терапевт, ерготерапевт. Гадали, що готуємо цих спеціалістів для мирного життя, бо ж хто міг передбачити, що сусідня «братня» країна розпочне війну з Україною.

У державі нарешті створено низку нормативних документів, які регламентують створення реабілітаційних закладів, відкриття відділень відновного лікування в медичних установах. У всій країні запускають реабілітаційні центри, де проходять відновлення учасники бойових

дій. Процес пішов, але тут головне не зупинятися, а розвивати цей напрямок, використовуючи міжнародний досвід і здобутки вітчизняних фахівців. Зараз ми перебуваємо на етапі становлення системної, цілеспрямованої з мультидисциплінарним підходом реабілітації, в центрі якої головна дійова особа – пацієнт. І найбільше тішить, що Тернопільський національний медичний університет продовжує перебувати в авангарді розвитку реабілітаційної медицини в Україні. На цьому етапі ректор ТНМУ Михайло Михайлович Корда та керівництво вишу великої уваги приділяє саме практичній підготовці майбутніх реабілітологів, фахівців з фізичної терапії на наших клінічних базах, тобто безпосередньо біля ліжка пацієнта, в реабілітаційному відділенні, у складі мультидисциплінарної команди. Долучається наш університет і до міжнародних проєктів з реабілітаційної медицини.

«ЛЮБЛЮ ЖИТТЯ ТА ЛЮДЕЙ»

– Цікаво, як займаєтесь відновленням власного організму. Після складних лекційних днів чи після важкої розумової праці, що найкраще допомагає прийти у форму?

– Фізична активність. Дуже люблю спорт, фізичні вправи, це, напевне, мені від батька передалося, бо він усе життя був «спортивною» людиною. Відпочинок у кріслі – це не моє, мені більше пасує активність, люблю відкривати для себе якісь нові цікаві місця, подорожувати, але пішки, щоб спостерігати не з вікна авто чи автобуса за гарними панорамами. Люблю життя та людей. Цікавить психологія їхньої поведінки, бо всі ж ми різні й чинимо по-різному, в здалося б, подібних ситуаціях. Я люблю спостерігати за людьми, і це також активність, але вже більше мозку. Читаю багато різноманітної літератури, яка також тренує мозок, пам'ять, бо інформації нині великий обсяг, а треба вибрати головне. Люблю біг, спортивну ходьбу, влітку

поїздки на велосипеді, взимку – гірські лижі.

– Чи можна отримати від вас якісь поради, рекомендації щодо вправ чи занять?

– Не так вже важливо, чим займатися, тобто що це буде – фітнес, гімнастика чи звичайна ранкова руханка, як те, щоб робити це регулярно і з навантаженням, а не вряди-годи. За роки моєї діяльності в реабілітаційній медицині, працюючи з пацієнтами, я ще раз переконався, що фізичні вправи – це найкращі ліки, вони допомагають людям відновити здоров'я та підтримувати гарну форму.

Андрій ГОЛЯЧЕНКО здобув перемогу в зимовій рибалці (2020 р.)

– Якщо б вам дозволили повернути колесо часу, де б воно зупинилося?

– Я б розвернув його в дитинство. Бо там такі світлі відчуття, коли тобі здається, що все попереду, перед тобою відкриті всі шляхи й батьки молоді та здорові. Ці мрії тримають потім тебе в житті, дають імпульс на нові справи, віру у власні сили, ти мусиш тільки обрати свій шлях.

– Що є найдорожчим для вас у житті?

– Моя родина. Це та частинка мого приватного життя, де завжди затишно. Мені пощастило, бо це моя тиха гавань, де на мене завжди чекають, тут навколо люди, які щиро мене люблять, поважають, підтримують і цінують. У мене два сини, внук Тимофій, якого ми надзвичайно всі любимо. Діти продовжили сімейну професійну традицію. Людина щаслива тоді, коли в неї улюблена робота та міцна сім'я. Щасливий, що сімейна доля в мене склалася саме так.

– Український сучасний фахівець в медицині – це...

- ... реабілітолог.
- Улюблене місце відпочинку – це...
- ... гори.
- Ранок починається з...
- ... подяки Богам.
- Моя мрія – це...
- ... мир.

Лариса ЛУКАШУК

Андрій ГОЛЯЧЕНКО (праворуч) з кумом Вадимом ЗАЙЦЕМ (2010 р.)

ПРОФЕСОР ЛЕОНІД ГРИЩУК: «ЩАСЛИВИЙ БУТИ ЧАСТИНКОЮ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ»

24 квітня виповнилося 70 років професорові кафедри пропедевтики внутрішньої медицини та фтизіатрії ТНМУ, завідувачу курсу фтизіатрії Леонідові Андрійовичу ГРИЩУКУ

Вельмишановний
Леоніде Андрійовичу!
Сердечно вітаємо Вас з 70-літтям!

У стінах університету Ви здобули вищу медичну освіту, а згодом, після 14 років практичної лікарської роботи, успішно пройшли 26-літній трудовий шлях від асистента до

професора, завідувача курсу фтизіатрії кафедри пропе-

девтики внутрішньої медицини та фтизіатрії.

Ректорат, профком і весь колектив університету глибоко поважають і щиро шанують Вас як одного з талановитих випускників другого покоління, відомого науковця, висококваліфікованого клініциста-фтизіатра, досвідченого педагога та вихователя студентської молоді за багаторічну невтомну працю, високий професіоналізм, сумлінне виконання своїх службових і громадських обов'язків.

Ваші порядність, інтелігент-

ність, працелюбність, відповідальність, уважне ставлення до людей, прагнення робити добро заслуговують найвищої оцінки та є прикладом для наслідування новими поколіннями студентів, молодих лікарів, науковців і викладачів.

Бажаємо Вам, вельмишановний Леоніде Андрійовичу, міцного здоров'я, невичерпного творчого натхнення та оптимізму, нових успіхів у Вашій благородній діяльності, добробуту, людського тепла, душевного спокою, родинного благополуччя й затишку, ак-

тивного та щасливого довголіття.

Хай обминають Вас
тривоги,
Хай Бог дасть щастя
на путі,
Хай світла, радісна дорога
Щасливо стелиться
в житті!

Тож не старійте і не
знайте

В житті ні смутку, ані бід,
У серці молодість плекайте,
Живіть до ста щасливих літ!
Ректорат і профком ТНМУ
імені І.Я. Горбачевського

Ювілейну дату відзначив професор кафедри пропедевтики внутрішньої медицини та фтизіатрії Тернопільського національного медичного університету ім. І.Я. Горбачевського Леонід Грищук. Зазвичай у такі дні більшість традиційно підбивають підсумки певного періоду життя, зауважують, чого вдалося досягти. Леонід Андрійович же передусім хоче згадати людей, яким завдячує своєму становленню.

АЗАРТ ДО НАВЧАННЯ БУВ НЕЙМОВІРНИЙ!

– Я тернополянин з трьох років, – з усмішкою каже Леонід Грищук. – Народився в Грузії, куди після закінчення Другої світової війни перевели батька-фронтовика Андрія Антоновича. Коли його демобілізували, батьки хотіли повернутися в Україну: або на Вінниччину, звідки тато, або на Хмельниччину, звідки мама Зінаїда Іванівна. Вдалося у Тернопіль. Гадали зупинитися тут на кілька років, та вийшло – на все життя.

Професор Леонід ГРИЩУК (у центрі в першому ряду) з колективом курсу фтизіатрії (2012 рік)

до кожного свого пацієнта. Саме його приклад зграв для мене основну роль при виборі майбутньої професії.

Шлях у медицину я починав з підготовчого відділення Тернопільського медичного інституту. Хочу згадати своїх перших вчителів у медицині: це – Михайло Антонович Жак, Сергій Семено-

ти свою професійну мрію, адже кожен уже вступав не раз і все не вдавалося пройти за конкурсом. Тому азарт до навчання був неймовірний! Викладачі це всіляко підтримували, дуже добре до нас ставилися й водночас заохочували вчитися дедалі більше. Результат був відповідний: 120 слухачів з підготовчого відділення стали студентами.

Студентські роки в нас були дуже цікаві та насичені: це і навчання, і різні поїздки, і будівельні зағони влітку. А головне – ми хотіли оволодіти знаннями, щовечора старанно та наполегливо готувалися. Те завзяття, що ми отримали на підготовчому відділенні, продовжувалося при навчанні в інституті. Із задоволенням згадую нашу десятку групи. Ми стали друзями й залишаємося ними й досі.

Напрямок фтизіатрії визначив науковий гурток – на третьому курсі, вивчаючи фтизіатрію, я займався у студентському науковому гуртку під керівництвом Івана П'ятночки. Мине багато років – і професор Іван Теодорович П'ятночка стане науковим консультантом моєї докторської дисертації. А тоді, коли я ще був студентом, а він – асистентом кафедри фтизіатрії, так зумів зацікавити мене цим напрямком, що після закінчення

вишу я відразу пішов у клінічну ординатуру на кафедрі фтизіатрії. Потім було 14 років практичної діяльності лікаря-терапевта Тернопільської обласної фтизіопульмонологічної МСЕК. За той час написав кандидатську дисертацію, науковими керівниками якої були професори Марія Михайлівна Савула та Сергій Андрійович Сморщок. Щиро вдячний їм за цікавий досвід клініко-експериментальної роботи в напрямках фтизіатрії та гастроентерології.

1998 року я прийшов на посаду асистента на той час ще кафедри фтизіатрії нашого університету. Пройшов шлях від асистента до завідувача кафедри. Згодом нашу кафедру об'єднали з кафедрою пропедевтики внутрішньої медицини, ми гар-

Тімо Ульріхс запросив нас на студентський симпозиум у Німеччині, в якому брали участь п'ятеро наших студентів-гуртківців і двоє викладачів – я і моя колега – професорка Світлана Іванівна Корнага. Проведення симпозиуму співпало з X Всесвітнім форумом охорони здоров'я, що відбувався в Берліні, тож ми долучилися і до нього.

АКТИВНА СПІВПРАЦЯ ІЗ ЗАРУБІЖНИМИ КОЛЕГАМИ

– Загалом співпраця із зарубіжними колегами впродовж останніх років у нас дуже активна, – ділиться думками професор Леонід Грищук. – Мали кілька спільних цікавих проєктів з Польщею (Катовіце, Краків),

Професор Леонід ГРИЩУК (перший ліворуч) з одногрупниками 35 років після закінчення медінституту

монійно співпрацюємо, в нас чудовий колектив. Працював також секретарем вченої ради. Із 2007 року – професор кафедри пропедевтики внутрішньої медицини та фтизіатрії.

Наш підрозділ кафедри розташований на базі Тернопільського обласного фтизіопульмонологічного медичного центру, з яким також плідно співпрацюємо та отримуємо всебічну підтримку його головного лікаря Вадима Дмитровича Рудика. Тут є всі сучасні умови, необхідні для повноцінного навчання студентів. Активно працюємо зі студентською молоддю, залучаємо її до роботи в наукових гуртках, де маємо чималі успіхи. Скажімо, 2018 року професор

2016 року розпочали співпрацю з німецькими колегами. Із професором Тімо Ульріхсом ми вже стали друзями. Німецька делегація приїжджала до нас, мене ж щороку запрошують на симпозиуми. Ось і цього року, наприкінці березня у Берліні відбувся 16-ий науковий симпозиум, присвячений Всесвітньому дню боротьби з туберкульозом, у якому я також взяв участь. Ці заходи завжди відбуваються на високому міжнародному рівні. До слова, до 2022 року там були делегати з Росії, після 24 лютого їх уже ніхто не запрошує, медична спільнота Німеччини стовідсотково підтримує Україну.

(Продовження на стор. 9)

Професор Леонід ГРИЩУК (у центрі) з групою викладачів і студентів університету разом з проф. Тімо УЛЬРИХСОМ і Габі ФЕЛЬДМАН на 10-му Всесвітньому саміті охорони здоров'я, (Берлін, 2018 р.)

Коли я ще навчався у школі, у нас по сусідству жив лікар Захар Йосипович Фурманов. Він був сімейним лікарем, кардіологом, чудовим спеціалістом, який уважно й чуйно ставився

вип Кулядна, Галина Антонівна Нановська, завідувач підготовчого відділення Михайло Степанович Творко. Для більшості підготовче відділення було, по суті, останнім шансом здійсни-

ТЕАТРАЛЬНА СТУДІЯ

ПРЕМ'ЄРА ВІД «АРТ-ДРАМИ»: НА УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ СЦЕНІ – «ПОШИЛИСЬ У ДУРНІ»

Нова прем'єра від театральної студії «Арт-драма» традиційно збирала повнісіньку університетську актову залу глядачів та шквал оплесків. Цього разу арт-драмівці підготували для шанувальників сценічного мистецтва комедію-жарт Марка Кропивницького «Пошились у дурні».

До слова, вперше цю п'єсу з величезним успіхом поставив Театр корифеїв у Києві майже 140 років тому – 15 листопада 1883 року. Як зауважує вчений-літературознавець, доктор філологічних наук, професор Анатолій Новиков, «Пошились у дурні» Марка Кропивницького перегукується з такими світовими шедеврами, як «Комедія помилок» Вільяма Шекспіра, «Жорж Дантен, або Обдурений чоловік» Жана-Батиста Мольєра, «Слуга двох панів» Карло Гольдоні, «Весілля Фігаро» П'єра Бомарше, де спритні слуги водночас й кепкують над свої-

мотиви, співзвучні з його часом, а тому вона завжди залишається актуальною.

Ось і колектив «Арт-драми» вирішив втілити на сцені свою версію комедії «Пошились у дурні». Чи все вдалося їм, як очікували та запланували? Про це «Медична академія» поцікавилася в наставниці театральної студії «Арт-драма» Мар'яні Варварук.

– Вважаю, вистава пройшла на гідному рівні, – ділиться своїми думками Мар'яна Варварук. – І я цьому дуже рада, адже мої актори впоралися зі своїми завданнями на сто відсотків – цілком з усім. Дуже гарно виставу сприйняла зала, за що щиро дякуємо. Адже глядач – це той, хто нас, умовно кажучи, емоційно годує, спонукає та надихає рухатися далі. Відверто кажучи, ми всі були вражені, що збиралася повна зала й ще й з великим захопленням сприйняла нашу постановку. Для мене, як керівника, дуже важливо, що сподобалося грати на сцені й усім учасникам нашої театральної студії – а це, зауважу, абсолютно новий колек-

Керівниця театральної студії «Арт-драма» Мар'яна ВАРВАРУК після прем'єри вистави

тив студентів та аспірантів. Вони завзяті та хочуть продовжувати цю справу.

– Чому обрали для постановки саме цю виставу?

– Нині, коли в нас триває повномасштабна війна, особливо хочеться занурюватися в усе своє, українське, повертатися до української класики. «Пошились у дурні» – це відома вистава в театральних колах, утім, її немає в шкільній програмі, тож загалом не всі знають, про що вона. Я планувала вибрати щось українське класичне, але не зовсім відоме. І «Пошились у дурні» ідеально для цього підходить. До того ж це комедія-жарт. У наш час дуже важливо, щоб люди отри-

– Можете відзначити когось з акторів? Хто вас вразив особливо?

– Я вперше працювала з усіма, як і вони зі мною. Для більшості з них це перший вихід на сцену на повноцінну виставу тривалістю понад годину. Нікого виділити не можу. Вони всі великі молодці – зробили все, що можливо, й навіть більше.

– Як довго тривала підготовка? У чому були найбільші складнощі?

– Ми почали готуватися ще минулого семестру, тоді більше зосередилися на вчитті матеріалу, його обговоренні. Це радше нагадувало маленькі наради в колективі. А вже повноцінну підготовку почали після того, як виступили з вертепом, мабуть, з першого тижня лютого.

Тобто приблизно ми витратили на підготовку два місяці.

Найважливішим для мене було навчити нових учасників «Арт-драми» основи поведінки акторів на сцені, щоб вона стала автоматичною. Потім зосередилися вже на акторській майстерності. З кожною репетицією гра нашим акторам вдавалася все краще й краще. І це невимовно тішило! Складнощів практично не було. Адже ми всі приблизно одного віку, всі гарно комунікуємо між собою, всі з одного університету. У нашому колективі дуже дружня атмосфера, тому все робимо з легкістю й водночас з наполегливістю та завзяттям.

– Як вдалося створити вже справжній акторський колектив?

– Так, вдалося. І я надзвичайно тішуся з цього факту. Зізнаюся, мабуть, я й найбільше хвилювалася саме з того приводу, чи створиться у нас театральної колектив, чи не захоче хтось покинути «Арт-драму».

Адже за два місяці безперервної роботи – а ми збиралися на репетиції двічі-тричі на тиждень – ти дуже прикипаєш до кожного актора й нікого не хочеш відпускати (усміхається).

І було насправді лячно, чи не захоче хтось піти. Та наразі можу зазначити, що колектив у нас сформувався. Нове покоління арт-драмівців – дружнє. Вони дружать, наскільки я знаю, і поза театральним життям, поза нашими репетиціями, і це дуже тішить.

– Що в планах надалі?

– Ймовірно, наступною у нас буде постановка від іноземних авторів. Актори дуже хочуть спробувати драму чи трагедію. Наразі ще лише розмірковуємо над цим. Узагалі в нас у планах постійно чергувати виставу українських та іноземних авторів.

– Найближча вистава буде з класики чи сучасна?

– Відверто кажучи, над цим питанням дуже багато сперечаємося (усміхається), адже частина хоче ставити класику. Та нині маємо дуже велике розмаїття п'єс закордонних сучасних авторів, зокрема, італійських, іспанських. Тому, гадаю, ми все ж візьмемо сучасну виставу.

– І на завершення – що хотіли б сьогодні сказати шанувальникам «Арт-драми» та театрального мистецтва в нашому університеті?

– Хочу щиро подякувати всім, хто прийшов на нашу прем'єру. Це для нас дуже цінно. Повторюся, була повна зала глядачів – це неймовірно! Дякую також усім в організації та підтримці: адміністрації нашого університету, пресслужбі, яка всіляко нас

ми господарями, і допомагають їм розв'язати складні життєві проблеми. Сценічна живучість комедії «Пошились у дурні» свідчить про велику майстерність автора, якому вдалося відтворити в низці яскравих образів загальнолюдські риси, що є типовими для будь-якої епохи. Вже майже півтора століття вони залишаються такими ж привабливими й правдивими, як і в добу драматурга. Кожне нове покоління знаходить у п'єсі

особливо хочеться занурюватися в усе своє, українське, повертатися до української класики. «Пошились у дурні» – це відома вистава в театральних колах, утім, її немає в шкільній програмі, тож загалом не всі знають, про що вона. Я планувала вибрати щось українське класичне, але не зовсім відоме. І «Пошились у дурні» ідеально для цього підходить. До того ж це комедія-жарт. У наш час дуже важливо, щоб люди отри-

– Постановку відразу обрали класичну чи планували власну інтерпретацію?

– Ми старалися дотримуватися оригінального сценарію Кропивницького. Але через те, що в нас велика кількість акторів – 15 осіб, хотілося їх усіх залучити. Тому вводили нових персонажів, додавали сцени, щось скорочували, але загалом від оригінальної версії не відступали.

– Можете відзначити когось з акторів? Хто вас вразив особливо?

– Я вперше працювала з усіма, як і вони зі мною. Для більшості з них це перший вихід на сцену на повноцінну виставу тривалістю понад годину. Нікого виділити не можу. Вони всі великі молодці – зробили все, що можливо, й навіть більше.

– Як довго тривала підготовка? У чому були найбільші складнощі?

– Ми почали готуватися ще минулого семестру, тоді більше зосередилися на вчитті матеріалу, його обговоренні. Це радше нагадувало маленькі наради в колективі. А вже повноцінну підготовку почали після того, як виступили з вертепом, мабуть, з першого тижня лютого.

підтримує, колективу Центру виховної роботи та культурного розвитку, де працюю також я. Щиро дякую й рідним і друзям за віру в нас і нашу справу. Всі нас всіляко підтримували та спонукали до хорошої праці, зокрема, мене як керівниці. Сподіваюся, ми повернемося на сцену в новому семестрі, якщо мовити театральною мовою – в новому сезоні з новою постановкою. Принаймні всі арт-драмівці цього дуже прагнуть. Будемо працювати, тішити глядачів, від яких нам потрібна лише присутність і добрі емоції.

Мар'яна ЮХНО-ЛУЧКА
Світлини
Яніни ЧАЙКІВСЬКОЇ

ЮВІЛЕЙ

ПРОФЕСОР ЛЕОНІД ГРИЩУК: «ЩАСЛИВИЙ БУТИ ЧАСТИНКОЮ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ»

(Закінчення. Поч. на стор. 8)
Варто зазначити також і високий рівень наукових конференцій, які ми організуємо в ТНМУ. Вже понад десять років співпрацюємо із завідувачем кафедри вищої медсестринської освіти, догляду за хворими та клінічної імунології, професором Ігорем Ярославичем Господарським, разом з яким традиційно щороку восени проводимо наукові симпозиуми з

міжнародною участю. Впродовж останніх років, зважаючи на пандемію та повномасштабну війну, обираємо гібридну форму її проведення. Та, попри те, гостей у нас багато завжди.

Надзвичайно тішуся з того, що можу докладатися до нашої спільної справи. Щасливий бути частинкою університетської спільноти, відколи вперше прийшов у наш виш – із студентської лави. Колись завзято тут навчав-

ся, нині – із задоволенням ходжу на роботу та передаю свої знання нинішнім студентам. Хочу їм щиро побажати знайти саме свою стежину в медицині, мріяти стати справжніми лікарями, як колись мріяли ми, й докладати для цього зусиль. Основне ж побажання – щоб у нас був мир. І тоді всі наші мрії обов'язково здійсняться.

Мар'яна ЮХНО-ЛУЧКА

Професор Леонід ГРИЩУК (перший ліворуч) з учасниками VII наукового симпозиуму «Імунопатологія при захворюваннях органів дихання і травлення» (2019 р.)

РОСЛИНИ-АДАПТОГЕНИ – ПОМІЧ ОРГАНІЗМУ

Холод прийшов на зміну теплій, майже весняній погоді, що не на користь метеозалежним людям. А ще ГРВІ, застуди, нежить – ці «зимові» болячки виснажили організм та зробили його чутливим до факторів зовнішнього середовища. От саме в цей час і можуть згодитися адаптогени. Їх застосування дає змогу організмові пристосуватися до таких несприятливих чинників зовнішнього середовища, як холод, спека, іонізівна радіація, нестача кисню (гіпоксія), велике фізичне навантаження. Нині поведемо мову про адаптогени рослинного походження й допоможе нам у цьому доцентка кафедри фармакогнозії з медичною ботанікою ТНМУ Іванна КЕРНИЧНА.

Адаптогени – це природні засоби, які стимулюють захисні сили організму людини, пристосовують його до змін погоди, коливань атмосферного тиску, підвищують стійкість до стресів, фізичну й розумову працездатність, – каже Іванна Зіновійвна. Адаптація організму до змін зовнішнього середовища регулюється роботою нервової, ендокринної і серцево-судинної систем. Основним завданням адаптогенів є врівноважити внутрішній стан організму із зовнішнім середовищем. Вони здатні зміцнити організм, щоб він сам зміг упоратися з захворюванням.

Механізм дії адаптогенів – підвищення загальної неспецифічної опірності організму негативному (шкідливому) впливу чинників біологічної, фізичної та хімічної природи. Препарати вказаної групи створюють стан, завдяки якому організм краще адаптується до змін умов навколишнього середовища. Відбувається активізація синтезу РНК і білків, унаслідок чого посилюються відновні процеси. До загальнотонізуювальних речовин належать загалом препарати рослинного походження. Для отримання відповідного ефекту їх необхідно призначати тривало. Загальнотонізуювальний ефект рослинних засобів характеризується низькою токсичністю, великою широтою терапевтичної дії. Їх дія проявляється поступово, покращується самопочуття, підвищується працездатність. Сон, як правило не порушується. Покращується вуглеводний обмін (зменшується концентрація молочної кислоти в м'язі при інтенсивній праці, зберігаючи резерви глікогену, запобігається виснаження кори наднирників). Підвищується стійкість організму до несприятливих факторів (виснажлива фізична та розумова праця,

кисневе голодування, гострі інфекційні процеси).

За словами Іванни Керничної, адаптогени мають чудову здатність регулювати стан центральної нервової системи. За їх допомогою можна досягти гальмування основних нервових процесів, а можна, навпаки, посилити їх прояв. Маленькі дози адаптогенів у разі правильного застосування зумовлюють загальне розслаблення, зниження загальної збудливості. Середні дози спричиняють помірний стимулювальний ефект, створюють відчуття бадьорості, припливу енергії. Надмірно високі дози можуть зумовити перезбудження, появу дратівливості, безсоння, надмірної агресивності. Усі адаптогени мають здатність підвищувати стійкість організму до нестачі кисню. Адаптогени підвищують чутливість клітин організму до власних гормонів і негормональних сполук. Таким чином, регуляція обмінних процесів стає точнішою та швидшою.

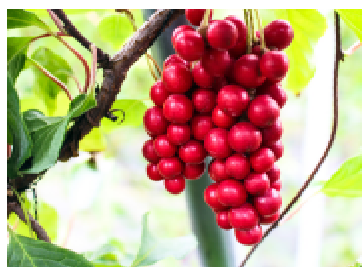
У практичній медицині адаптогени застосовують як загальнозміцнювальні та тонізуювальні засоби у разі загальної слабкості, частих застуд, під час одужання після важких захворювань, у разі зниженого артеріального тиску, загальної загальмованості й сонливості (в тонізуювальних дозах). Адаптогени підвищують стійкість організму до промислових забруднень і вихлопних газів, забезпечують пасивний екологічний захист. Вплив препаратів визначається їх хімічним складом і біологічно активними речовинами, до складу яких входять такі специфічні речовини, як глікозиди, флавоноїди, полісахариди, глікопептиди.

До загальнотонізуювальних засобів належать препарати женьшеню (*Panax ginseng*), елеутерококу колючого (*Eleutherococcus senticosus*), лимонника китайського (*Schizandra chinensis*), левзеї сафлоровидної (*Leuzea carthamoides*), заманихи високої (*Echinopanax elatum*), аралії маньчжурської (*Aralia mandshurica*), родіоли рожевої – золотий корінь (*Rodiola rosea*), імбиру лікарського (*Zingiber officinale*). Препарати названих рослин містять сапоніни, вітаміни, глікозиди, ефірні олії, полісахариди, макро- та мікроелементи, що визначає їх неспецифічну стимулювальну дію на організм людини. Подібно діє пантокрин – препарат, отриманий із рогів маралів, зубрів та плямистих оленів.

ЛИМОННИК КИТАЙСЬКИЙ

Визначальна особливість лимонника в тому, що він найбільшою мірою серед інших адаптогенів посилює процеси збудження в центральній нервовій системі. Збудлива дія лимонника настільки потужна, що не поступається за силою дії деяким допінговим препаратам. У медицині лимонник використо-

вують для лікування нервової депресії та загальної апатії. Інша особливість лимонника – його здатність підвищувати гостроту зору в разі короткозорості, глаукоми та інших захворювань очей. Поліпшення гостроти зору відбувається завдяки підвищенню чутливості сітківки ока до

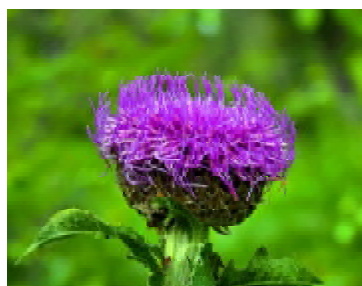

світлових подразників. Лимонник значно підвищує кислотність шлункового соку, поліпшує засвоєння їжі. Тому його можна використовувати для поліпшення травлення в період інтенсивного набирання м'язової маси. Як розумова, так і фізична працездатність під дією лимонника помітно підвищується. Потужну стимулювальну дію лимонника доцільно використовувати в період, коли потрібна мобілізація всіх ресурсів організму. Приймають лимонник китайський, найчастіше, у вигляді спиртової настоянки, пігулок, порошку та самого насіння.

Настоянку призначають дорослим внутрішньо за 15-30 хвилин до їжі по 20-25 крапель 1-3 рази на добу. Курс лікування – 20-25 днів. За необхідності можна провести повторні курси лікування.

ЛЕВЗЕЯ САФЛОРОВИДНА (МАРАЛІВ КОРИНЬ)

Левзея сприяє нарощуванню м'язової маси. Це дуже важливо для спортсменів і людей важкої фізичної праці. Здатність левзеї активізувати синтез білка сприятливо позначається на стані печінки, яку називають найбільшою хімічною лабораторією організму. За тривалого прийому левзеї поліпшується склад крові: збільшується кількість лейкоцитів та еритроцитів, підвищується вміст гемоглобіну. Левзея також чинить м'яку судинорозширювальну дію, тому відбувається збільшення просвіту судинного русла та збільшується потужність серцевого м'яза (частота серцевих

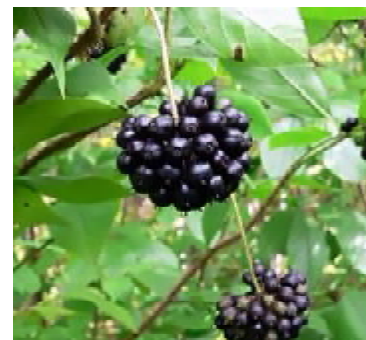

скорочень при цьому зменшується).

Форма випуску препарату: спиртовий екстракт. Її прийом мало відрізняється від прийому інших адаптогенів – по 20-30 крапель, 1-2 рази на день, за 30 хвилин до прийому їжі.

ЕЛЕУТЕРОКОК КОЛЮЧИЙ

Елеутерозиди мають здатність збільшувати проникність клітинних мембран для глюко-

зи. Цим зумовлено деяку цукрознижувальну дію елеутерококу. Помітно посилюється також окиснення жирних кислот. Заслужує на увагу здатність елеутерококу поліпшувати кольоровий зір, дещо підвищується й гострота зору. Елеутерокок вважають препаратом, який поліпшує терморегуляцію завдяки інтенсивнішому окисненню глюкози та жирних кислот. Це дає можливість використовувати елеутерокок для профілактики застудних захворювань.

Екстракт елеутерококу застосовують у першій половині дня, 1 раз по 10-15 крапель. Тривалість курсу – щонайбільше місяць, перерва між курсами – не менше ніж два тижні. Необхідно звернути увагу на те, що застосування тривалий час великих доз (25-40 крапель) екстракту, може призвести до стрибка артеріального тиску.

ЖЕНЬШЕНЬ

Біологічно активні речовини, що містяться у коренях женьшеню (тритерпенові глікозиди (панаксозиди), пектини, сапоніни, ефірні олії, вітаміни (C, B₁, B₂),

мікроелементи), посилюють процеси збудження у центральній нервовій системі, покращують рефлекторну діяльність, активізують обмін речовин, підвищують працездатність. Ефект препарату залежить від дози: у малих дозах збудження і зниження гальмівних процесів, у великих – посилення останніх.

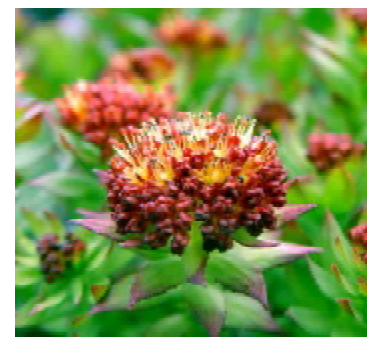
Форма випуску: спиртова настоянка кореня женьшеню у флаконах по 10-30 мл.

Настоянку приймають за 30-40 хвилин до їди. Дорослим рекомендують приймати по 15-20 крапель настойки, двічі на добу, у першій половині дня, протягом 30-40 днів. За необхідності через 2-3 тижні допускається проведення повторного курсу лікування препаратом.

РОДІОЛА РОЖЕВА (ЗОЛОТИЙ КОРИНЬ)

Серед інших адаптогенів родіола вирізняється тим, що вона чинить потужний вплив на попереочно-посмуговану м'язову тканину, а також на м'яз серця. Навіть після одноразового прийому родіоли збільшуються м'язова сила та витривалість. Підвищується також скорочувальна здатність серцевого м'яза.

Родіола рожева спричиняє виразну активізацію біоенергетики клітин. Збільшуються розміри мітохондрій, зростає їхня здатність утилізувати вуглеводи, жирні кислоти, молочну кислоту. Зростає вміст глікогену в м'язі

зах і печінці. Одночасно з посиленням процесу м'язового скорочення розслаблення м'яза також стає активнішим, тож м'язова працездатність відновлюється швидше. За силою свого загальнозміцнювального та тонізуювального впливу родіола є чи не найпотужнішим адаптогеном.

Форма випуску: спиртовий екстракт кореня у флаконах по 30 мл.

Приймають екстракт внутрішньо по 5-10 крапель 2-3 рази на день за 10 хвилин до їди. При астенії, у психіатричній практиці призначають спочатку 10 крапель двічі-тричі на день, поступово підвищуючи дозу до 30-40 крапель на прийом. Тривалість лікування 1-2 місяці.

АРАЛІЯ МАНЬЧЖУРСЬКА

Настоянка з аралії стимулює центральну нервову систему, запропонована в клініці при початкових стадіях атеросклерозу,

фізичній і розумовій перевтомі, має гонадотропний та деякий кардіотонічний ефекти.

Форма випуску аралії: спиртова настоянка кореня аралії у флаконах по 50 мл. Приймають аралію двічі-тричі на день по 20-30 крапель.

ВІСТІ

**ВІЗИТ ДЕЛЕГАЦІЇ ПОЛЬСЬКОГО МІСТА
ЄЛЕНЯ-ГУРА ДО НАШОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

До Тернопільського національного медичного університету завітала делегація керівництва міста Єленя-Гура (Польща). До її складу увійшли президент цього міста Єжи Лужник, секретар міської ради Войцех Харджи, керівник апарату президента Єленя-Гури Даміан. Вони зустрілися з ректором ТНМУ, професором Михайлом Кордою та обговорили можливість подальшої співпраці.

Очільник вишу детально ознайомив гостей з діяльністю й останніми досягненнями ТНМУ, науковими та міжнародними здобутками, а також з роботою волонтерського центру.

Йшлося про волонтерську співпрацю, міжнародні академічні обміни, можливість практики та стажування викладачів і студентів ТНМУ на клінічних базах Єленя-Гури.

**ТНМУ ОТРИМАВ ЛАБОРАТОРНІ МІКРОСКОПИ
ВІД ГЕЛЬСІНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Тернопільський національний медичний університет ім. І.Я. Горбачевського отримав чотири мікроскопи Olympus (в тому числі, два інвертованих) у подарунок від факультету біологічних та екологічних наук Університету Гельсінкі.

Висловлюємо щирі вдячність

професорові Juha Partanen, директорів молекулярних та біологічних інтегративних дослідницьких програм, та Outi Kostia, координатору лабораторій університету.

Дякуємо волонтерській організації Hane Peace Ukraine з Фінляндії за бережне та акурат-

не транспортування цінного вантажу.

Щиро дякуємо Інні Бірченко, яка раніше працювала на кафедрі медичної біохімії ТНМУ, за посередництво та підтримку нашого університету, та Оксані Никитюк за допомогу з передачею вантажу до Тернополя.

**СТУДЕНТИ ТНМУ ПРОЙШЛИ КУРС
«ОСНОВИ МЕДИЧНИХ
КОМУНІКАЦІЙ» ВІД УНІВЕРСИТЕТУ
ВЮРЦБУРГА (НІМЕЧЧИНА)**

У рамках проекту «UAMEDSAT: сателітне навчання студентів-медиків в Україні», який фінансує програма Німецької служби академічних обмінів (DAAD) «Україна цифрова: забезпечення академічної успішності під час кризи (2022)», в осінньому семестрі 18 груп українських здобувачів вищої освіти 2-го курсу спеціальності «Медицина», які обрали вибірково дисципліну «Основи медичних комунікацій», взяли участь в онлайн-навчанні з використанням платформи Microsoft Teams, яке організували наші партнери – викладачі університету Вюрцбурга (Баварія, Німеччина).

Викладачі медичного факультету Вюрцбурзького університету допомогли розширити фундаментальні комунікативні навички та закласти підвалини формування цілісної уяви про роль комунікативних і нетехнічних вмінь у підвищенні ефективності надання медичної допомоги, ефективної комунікації та ефективної командної роботи під час надання допомоги хворим і постраждалим.

Студенти мали можливість комунікувати у мікрогрупах, проводити зібрання, наради, висловлювати власну думку, збирати анамнез, намагалися застосувати власний мовленнєвий

запас, щодо спроб повідомлення поганих новин, виступали у ролі лікаря-консультанта тощо. Чимало часу приділяли формуванню базових знань про основні засади побудови успішного міжособистісного спілкування. Не менш важливим було проходження кейсу проведення публічних виступів і комунікативних бар'єрів у процесі спілкування; формування лідерських навичок і командної взаємодії лікарів під час надання медичної допомоги тощо. Після закінчення навчання, здобувачі вищої освіти отримали відповідні сертифікати.

Раді повідомити, що нові когорті студентів зможуть пройти навчання у осінньому семестрі 2023-2024 навчального року, адже ТНМУ повторно отримав грант від Німецької служби академічних обмінів (DAAD) «Україна цифрова: забезпечення академічної успішності під час кризи (2023)».

ВІДБУВСЯ ТУРНІР З ШАХІВ

У нашому університеті відбувся турнір з шахів, який організував Студентський парламент.

Взяти участь можна було за попередньою реєстрацією в онлайн-формі. Турнір тривав чотири години, учасники були надзвичайно захоплені грою. Позмагалися вирішили понад 50 студентів різних факультетів університету.

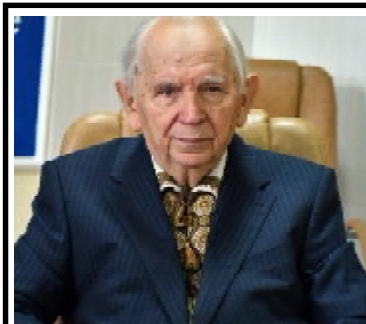
Перше місце здобув Назарій Мельничук, другим був Антон Комар, а третім – Абдул Мосес. Їх

нагородили медалями, грамотами й призами.

«Надзвичайно вразив великий ажіотаж серед студентів і велика кількість зареєстрованих, це підтверджує те, що проведення турніру з шахів є справді цікавим дозвіллям для студентів», – поділився своїми враженнями один з організаторів турніру Святослав Флінта.

Голова Студентського парламенту ТНМУ Олександр Меходок висловив сподівання, що організація цього турніру залишила лише приємні враження для гравців і в подальшому вони будуть зацікавлені в участі в таких заходах.

СПІВЧУТТЯ

26.11.1941-18.04.2023

Ректорат, профком, працівники і студенти ТНМУ імені І.Я. Горбачевського глибоко сумують з приводу смерті завідувача кафедри управління та економіки фармації з технологією ліків, професора Тараса Андрійовича ГРОШОВОГО та висловлюють щирі співчуття рідним і близьким покійного.

Працівники та студенти фармацевтичного факультету ТНМУ імені І.Я. Горбачевського, редакційна колегія журналу «Фармацевтичний часопис» глибоко сумують з приводу смерті доктора фармацевтичних наук, професора, завідувача кафедри управління та економіки фармації з технологією ліків, головного

редактора журналу, самовідданого та невтомного вченого, мудрого вчителя, доброзичливого й чуйного колеги, великого патріота свого краю та вірного сина України Тараса Андрійовича ГРОШОВОГО та висловлюють щирі співчуття рідним і близьким покійного.

Відійшов у вічність, без перебільшення, корифей фармації, великий науковець, професор **Тарас Андрійович ГРОШОВИЙ**.

Перестало битися серце патріота України, порядної, душевної людини, надійного друга та товариша.

Непоправна втрата для фармацевтичної науки та аптечної системи держави, розвитку якої Тарас Андрійович присвятив своє життя й досягнув великих успіхів та пошану від колег і людей.

Назавжди залишили глибокий слід у моїй пам'яті його виступи та доповіді на засіданнях колегії Міністерства охорони здоров'я, нарадах аптечної галузі України. Висловлені Тарасом Андрійовичем пропозиції завжди втілювалися у роботу, що сприяло покращенню медикаментозного забезпечення громадян. Його

лікарські засоби й нині зміцнюють здоров'я нації.

Для мене особисто, за більш ніж 60-ти річну дружбу, він став учителем, наставником і близьким другом.

Світлий образ Тараса Андрійовича Грошового – великого вченого, трудівника фармації, талановитого керівника, непересічної особистості, доброзичливої та безмежно душевно щедрої людини житиме у серцях усіх членів нашої великої родини.

Шановні рідні, друзі та колеги. В цей важкий для вас час ми разом з вами низько схиляємо голову у скорботі. Нехай молитва та співчуття полегшать гірку втрату та родинне горе.

Вічна йому пам'ять!
Молимо Бога прийняти Тараса у Царство небесне.
З глибокими співчуттями Андрій Сятиня. м. Ужгород

З глибоким сумом у серці сприйняли повідомлення про те, що на 82 році пішов з життя завідувач кафедри управління та економіки фармації з технологією ліків, доктор фармацевтичних наук, професор **Тарас Андрійович ГРОШОВИЙ**.

Я особисто та професорсько-викладацький колектив Львівського національного медичного університету імені Да-

нила Галицького з усім серцем поділяємо скорботу та висловлюємо щире співчуття колективу Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського, рідним і близьким.

З глибокими співчуттями ректор Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького Борис Зіменковський.

Інститут хімії та хімічних технологій та кафедра технології біологічно активних сполук, фармації та біотехнології Національного університету «Львівська політехніка» висловлюють глибокі співчуття родині, друзям, близьким і керівництву Тернопільського національного медичного університету імені Івана Горбачевського з приводу смерті видатного вченого та неймовірної людини – **Тараса Андрійовича ГРОШОВОГО**, доктора фармацевтичних наук, професора, завідувача кафедри управління та економіки фармації з технологією ліків.

Тарас Андрійович був визнаним фахівцем у галузі українсь-

кої фармацевтики, а його наукові праці та відкриття стали вагомим внеском у розвиток вітчизняної фармації. У своїй роботі він завжди дотримувався високих наукових стандартів. Його ентузіазм, завзятість і пристрасть до фармацевтичної науки надихали цілі покоління студентів та молодих вчених до досягнення нових вершин.

Невимовна втрата відчутна для всіх, хто знав і працював з Тарасом Андрійовичем.

Його наукова спадщина та пам'ять про нього житимуть далі, залишаючи незгасимий слід в історії фармацевтичної науки України.

Вічна та світла пам'ять!

ОГОЛОШЕННЯ

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ ОГОЛОШУЄ КОНКУРС НА ЗАМІЩЕННЯ ПОСАД:

НА МЕДИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ:
– доцента закладу вищої освіти кафедри психіатрії, наркології та медичної психології – 1 посада;
– доцента закладу вищої освіти кафедри іноземних мов – 1 посада;
– доцента закладу вищої освіти кафедри медичної біології – 1 посада.
Вимоги до претендентів: повинен мати науковий ступінь кандидата наук (доктора філо-

софії) чи доктора наук, стаж науково-педагогічної роботи не менше 4 (чотирьох) років.
Термін подачі документів – один місяць з дня оголошення.
Звертатися: 46001, м. Тернопіль, майдан Волі, 1, Тернопільський національний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України, відділ кадрів, тел. 52-14-64.

Медицинні новини зі світу

ГЕН «УКРАДЕНИХ» БАКТЕРІЙ ДОПОМАГАЄ НАМ БАЧИТИ

Стародавній ген, який наші предки вихопили з бактерій майже 500 мільйонів років тому, став ключовим компонентом зору всіх хребетних. Цей ген кодує білок, який переміщує світлочутливі молекули між клітинами, і він зустрічається в усіх хребетних, але не в безхребетних. Він найбільше нагадує клас бактеріальних генів, які кодують білки, що переробляють білки. Відомо, що бактерії обмінюються генами, а хребетні також можуть включати мікробну ДНК.

Оновлення мапи мозку «ГОМУНКУЛА».

Відома діаграма «гомункула», яка показує, як мозок керує певними частинами тіла, була перероблена, щоб ввести до неї складні рухи. Починаючи з 1930-х років, діаграму використовували, щоб показати ділянку головного мозку, яка називається первинною моторною корою, і те, як вона приділяє набагато більше місця деяким частинам тіла, таким, як руки та рот, ніж іншим. Тепер багатогдинна магнітно-резонансна томографія виявила три взаємопов'язані ділянки, які не є характерними для жодної частини тіла. Натомість вони з'єднуються з частинами мозку, які відповідають за критичне мислення, підтримку фізіології тіла та планування дій.

ПАНГЕНОМИ ФІКСУЮТЬ РІЗНОМАНІТНІСТЬ ДНК

Звичайні референтні геноми погано справляються зі збереженням генетичного різноманіття. Рішенням є пангеном: складені послання, зроблені з десятків або навіть тисяч окремих геномів. Перший людський пангеном базується на 47 окремих геномах. До 2024 року планується збільшити це число до 350, хоча дослідникам буде потрібен час, щоб відмовитися від знайомих послань

на користь складних мап пангенома. Пангеноми можуть допомогти виявити приховані варіанти, що лежать в основі складних захворювань і станів розвитку, таких, як розлад аутистичного спектру.

ДЕМОКРАТІЯ В МІКРОСКОПІЇ

Нова технологія дозволяє звичайним світловим мікроскопам фіксувати зображення з рівнем деталізації, який не поступається їх багатомільйонним аналогам. ONE (скорочення від одноступінчастого наномасштабної роздільної здатності) мікроскопія використовує методи флуоресцентної візуалізації для подолання класичної дифракційної межі оптичної роздільної здатності. І він використовує підходи розширювальної мікроскопії: зразки розтягуються та розділяються за допомогою тепла, ферментів і полімеру, який набухає в 1000 разів більше порівняно з початковим розміром. Мікроскоп ONE вже зафіксував приголомшливі зображення деяких білків і ніколи раніше не бачених структур у клітинах з роздільною здатністю менше 1 нм. «Це висока роздільна здатність для багатьох, а не для небагатьох багатих лабораторій», – каже фахівець з наномасштабів і один з розробників Сільвіо Ріццолі.

ЗАХОПЛИВИЙ ПРЕПАРАТ ВІД БАС МОЖЕ ПРОКЛАСТИ ШЛЯХ ДО БІЛЬШОГО

Управління з контролю за якістю харчових продуктів і медикаментів США може розпочати «нову еру», якщо вирішить схвалити новий препарат тоферсен для лікування рідкісної форми бічного аміотрофічного склерозу (БАС). Препарат не сповільнив розвиток дегенеративного стану в дослідженні III фази. Але він показав ознаки можливої користі, такі, як зниження біомаркера пошкодження та загибелі нейронів, який називається легким ланцюгом нейрофіламенту (NFL). У зв'язку з цим виробник препарату Biogen

звернувся до FDA з проханням схвалити препарат на «прискореній» основі, щоб швидше доставити його для пацієнтів з гарантією, що дані майбутніх випробувань визначають, чи він діє. У разі схвалення, тоферсен стане останнім прикладом еволюції підходу агентства до розробки неврологічних препаратів і посилить інтерес до використання NFL як інструменту вимірювання при тестуванні ліків.

ФЕРМЕНТНЕ УПОВІЛЬНЕННЯ ГАЛЬМУЄ СТАРІННЯ

Одним з наслідків старіння, здається, є те, що воно прискорює транскрипцію – процес, який виробляє РНК зі схеми ДНК – і викликає помилки неблаготворного копіювання. Дослідники виявили наслідки в п'яти дуже різних видів життя (черви, плодови мушки, миші, щури та люди). Щоб перевірити вплив на тривалість життя, дослідники вивчили плодових мушок і черв'яків з мутацією, яка уповільнює рух ферменту транскрипції вздовж ланцюга ДНК, і виявили, що ці тварини жили довше, ніж їхні немутантні побратими. Коли дослідники використали редагування генів, щоб скасувати мутацію у черв'яків, тривалість життя цих істот скоротилася. У клітинах людини підвищення рівня гістонів – білків, на які намотана ДНК – також уповільнює швидкість ферменту.

ШКІЛЬНИЙ ВЧИТЕЛЬ СТАВ НАЙКРАЩИМ COVID-НИШПОРКОЮ

Викладач природничих наук Раян Гіснер є одним з армії «громадських учених», які допомагають дослідникам відстежувати еволюцію SARS-CoV-2. Вони витрачають години на вивчення генетичних послідовностей, щоб ідентифікувати мутації, які породжують SARS-CoV-2 надзвичайно швидкими темпами. Ці COVID-нишпорки допомагають навченим працівникам охорони здоров'я швидко виявляти все притне. «Навіть попереднє повідомлення за кілька днів може бути дуже корисним для оновлення вакцин, якщо це необхідно», – каже вірусолог Том Пікок.

Відповіді у наступному числі газети **СКАНВОРД**

Сканворд-гра з 69 пронумерованими клітинками. Деякі клітинки містять фотографії чи малюнки, що пов'язані з відповідями. Клітинки 1, 2, 3, 4, 6, 9, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 23, 24, 27, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69 містять відповіді на запитання.

— Добірку підготовлено за матеріалами Nature Briefing —

Відповіді на сканворд, розміщений у № 7, 2023 р.

1. Воскресіння. 2. Бог. 3. Христосовання. 4. Сповідь. 5. Неділя. 6. Пиріг. 7. Орда. 8. Орган. 9. Ікло. 10. Церква. 11. Яр. 12. Герцог. 13. НЛО. 14. «Ера». 15. Ді. 16. Ар. 17. Омар. 18. Надра. 19. Амін. 20. Соломон. 21. Лука. 22. Матвій. 23. Тло. 24. Ікра. 25. Р'яса. 26. Вік. 27. Лак. 28. Надій. 29. Аква. 30. Ікс. 31. Парі. 32. Ян. 33. Степан. 34. Писанка. 35. Па. 36. Лось. 37. Гаївка. 38. Паска. 39. Стус. 40. Ему. 41. Ас. 42. Ісус. 43. Мис. 44. Сара. 45. Рейн. 46. Паз. 47. Пасха. 48. Пі. 49. Канада. 50. Засув. 51. Голгофа. 52. Раб. 53. Нептун. 54. До. 55. Гра. 56. Плацаниця. 57. Боа. 58. Амосов. 59. Крашанка. 60. УПА. 61. Колба. 62. Коломия. 63. Арнем. 64. Кемпінг. 65. Бор. 66. Кур'єр. 67. Ерг. 68. «Омо». 69. Аніс. 70. Сва. 71. Адіті. 72. Ірина. 73. Пафос. 74. Лаваш. 75. Гана. 76. Озон. 77. Стан. 78. Ва. 79. Ти. 80. Ів. 81. Міс. 82. Ода. 83. Ринг. 84. Ганг. 85. Листок. 86. «Ан». 87. Ігор. 88. Лій. 89. Яна. 90. Ціна. 91. Анна. 92. Рай. 93. Я. 94. Ада.